

Historien om Polyfoto
samlet fra Objektiv 88, 105-107

POLYFOTO-universal-kameraet

Efter at nostalgis vingesus har lagt sig melder spørgsmålet sig naturligt nok: hvorledes fungerede og betjente man et Polyfoto-Universal kamera? Redaktionen kontaktede Danmarks Fotomuseum, hvor man straks kunne fremkomme med de relevante oplysninger. Vi vil nu forestille os hvorledes det har været for fotograf Gunnar Graham at betjene dette kamera i sin ungdom - et 'kærlighedsforhold' som heldigvis endnu ikke er ophørt.

Tekniske data

Polyfoto Universal kameraet er udført i helstøbt letmetal op-hængt i en arm (18), der fastspændes på et stativ. Kameraet består af to halvdele, hvoraf forstykket er forbundet med armen og samtidig bærer objektiv-fronten, medens bagstykket, der kan svinges ud, bærer lukkeren og kassettefremføringen. Apparatet er beregnet til negativmateriale på 13x18 cm, enten glasplader eller panfilm. Gennem en speciel fremføringsmekanisme (dansk patent nr. 63603) kan kassetens placering foran lukkeråbningen forskydes. Ved at foretage en større eller mindre afmaskning i forbindelse med anvendelse af objektiver af passende brændvidder opdeles negativet i billedformater af forskellig størrelse. Kameraet er konstrueret således, at det kan arbejde med 4 forskellige billedformater på et 13x18 cm negativ, hvortil svarer følgende antal optagelser på et negativ:

1.	6x9	cm	=	4	optagelser
2.	4,5x6	"	=	9	"
3.	4x4	"	=	12	"
4.	2,7x3	"	=	20	"

Ved hjælp af et enkelt håndgreb (19) anbragt på bagsiden af kameraet, flyttes kassetten i forskellige stillinger, der svarer til ønskede antal optagelser. Stillingerne nøjagtige placering bestemmes af en såkaldt bagramme (14), hvori håndgrebet låses automatisk ud for den rigtige placering. Der leveres en kombineret bagramme til 4, 9 eller 12 optagelser, hvorpå markeringen er angivet ved tal af forskellig farve. Til 20 optagelser anvendes en speciel bagramme. Bagrammerne kan nemt ombyttes (19) ved blot at skrue håndgrebet af og løsne 4 fingerskruer (16), der fastspænder bagrammen.

Når bagrammen åbnes kommer lukkeren til syne. Denne er en såkaldt spaltelukker, der er konstrueret med henblik på størst mulig driftsikkerhed og ensartet eksponering. Lukkerlamellerne (25) og selv monteringspladen er fremstillet af hårdtvalset duraluminium, hvis overflade er elokseret og derfor meget bestandigt og slidstærkt. Lukkerens øvrige dele er udført under største præcision af de bedst egnede materialer. Lukkeren spændes ved en rouletskruer (2), hvis stilling samtidig bestemmer eksponeringstiden. Denne ændres ved blot at stille et af de på rouletskruen angivne eksponeringstider udfør et markeringsmærke. Eksponeringstiderne er følgende: tid (B), 1/10, 1/20, 1/40 og 1/80 sekund. Udløsningen sker ved bold med gummislange (4) af en sådan længde, at fotografen får stor bevægelsesfrihed.

Funktion

Inden negativet lægges i kassetten må denne først renses omhyggeligt (24). Dette er af overordentlig stor betydning, idet glassplinter og afskallede emulsionshinder ellers nemt kan medføre driftforstyrrelser ved kameraet, navnlig ved lukker-

lamellerne, eller forårsage pletter på negativet. Dernæst anbringes håndgrebet på bagsiden af kameraet til første optagelse og låget til kassetterammen (23) på kameraets bagstykke lukkes op. Spærrepalen på kassetterammen skubbes til side, hvorefter kassetten kan skydes ned i rammen. Kassettelåget trækkes nu op og låget ovenpå kameraet lukkes i. Først nu bør hovedlyset i atelieret tændes.

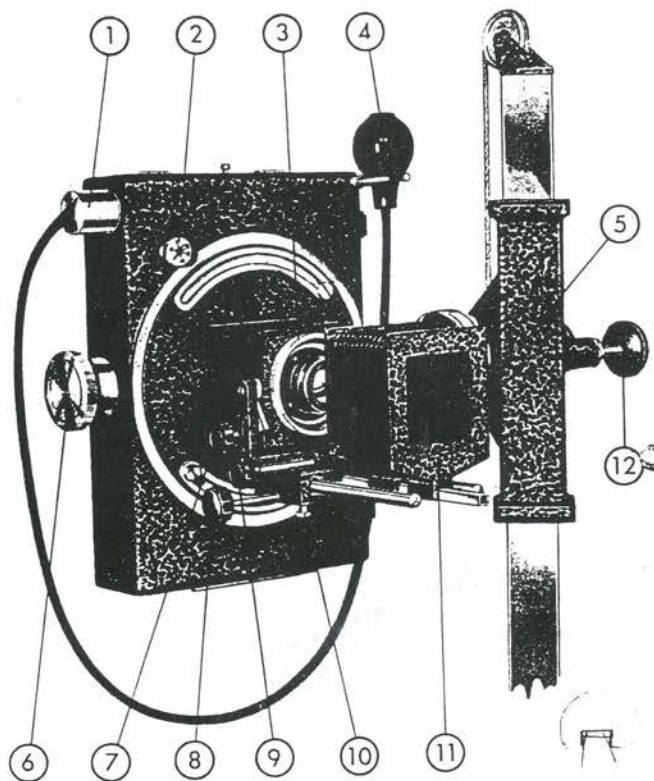
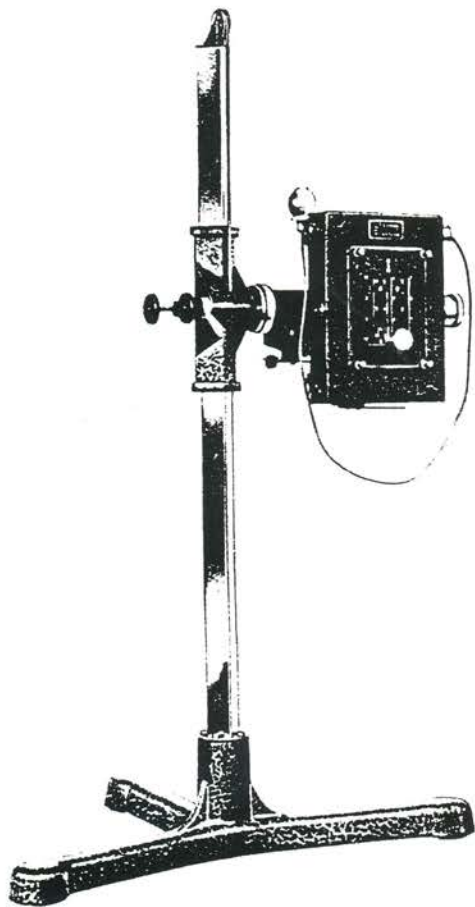
Kameraet åbnes ved at løfte den store knap (6) på siden af kameraet ud af sit greb. Samtidig med at bagstykket svinges til side (24), bevæger matskivesøgeren sig automatisk på plads. Indstillingen af skarpheden foregår bedst ved hjælp af en lup, der holdes op mod matskiven. På siden af objektiv-fronten er der anbragt tre håndhjul: det øverste anvendes til indstilling af objektivets vertikale stilling (7), det mellemste til dets horisontale stilling (9) og det underste håndhjul (8) tjener til indstilling af skarpheden (3). Efter at indstillingen er foretaget (2), lukkes bagstykket i og lukkeren spændes ved hjælp af den rouletskruer, der er anbragt øverst på kameraets forstykke. Eksponeringstiden reguleres ved at trække rouletskruen ud og dreje den, således at den ønskede tid står ud for et markeringsmærke på midtertappen.

Kameraet er nu klar til eksponering af første billede. Efter eksponeringen flyttes håndgrebet på bagsiden hen til næste billede, hvor det automatisk skal falde i indgreb for at være rigtigt placeret og lukkeren spændes på ny. Da lukkerlamellerne (25) samtidig virker som afblænding for negativet, kan kameraet altid åbnes for en ny indstilling på matskiven uden risiko for, at der kommer falsk lys på negativet.

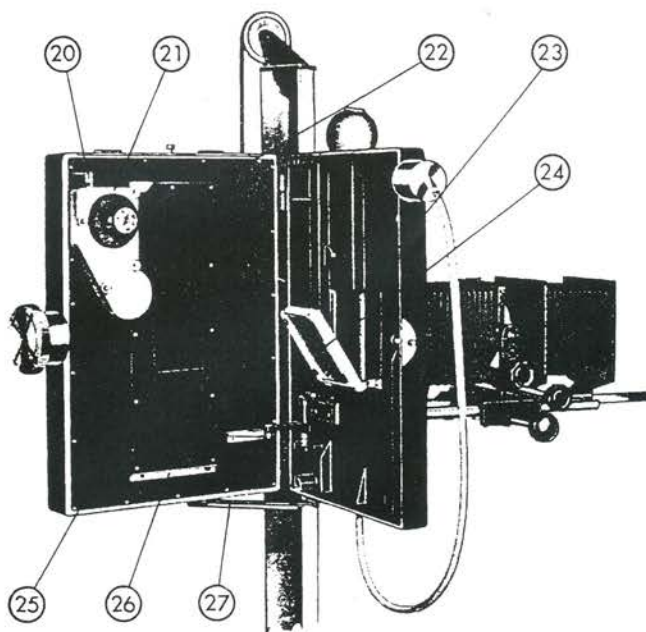
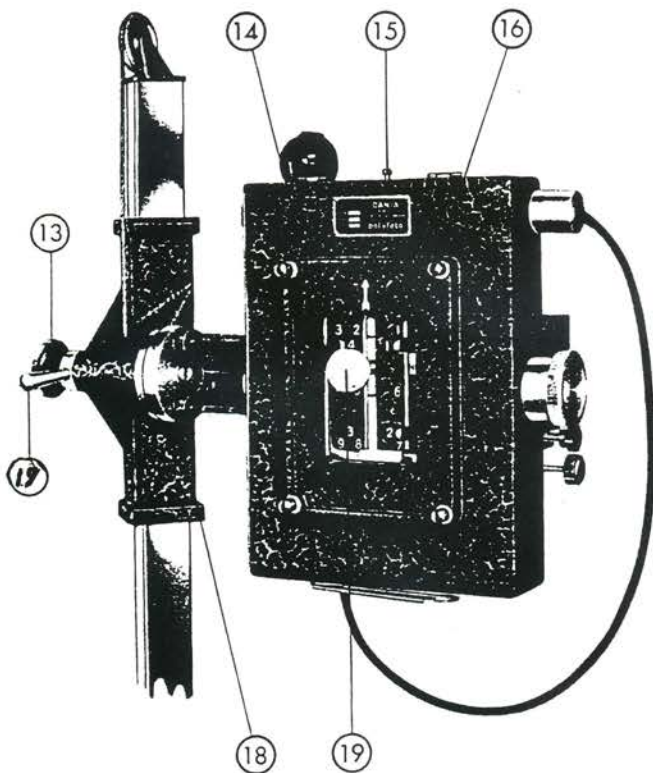
Ved anvendelsen af den kombinerede bagramme til 4, 9 eller 12 optagelser (14) angiver de hvide tal 4-optagelser, de gule tal 9-optagelser og de røde tal 12-optagelser. Ved 4-optagelser anvendes ingen maske, hvorimod der ved 9 og 12-optagelser (23) indskydes en tilsvarende maske foran matskivesøgeren. Ved 20-optagelser anvendes en speciel bagramme med tilhørende maske. Den kombinerede bagramme udskiftes med 20-bagrammen ved at løsne de fire fingerskruer (16) og selve håndtaget (19) på håndgrebet, hvorefter rammen kan tages af. Objektiverne er monteret i en bajonetfatning (3), således at man ved blot at dreje fatningen en kvart omgang nemt kan udskifte disse.

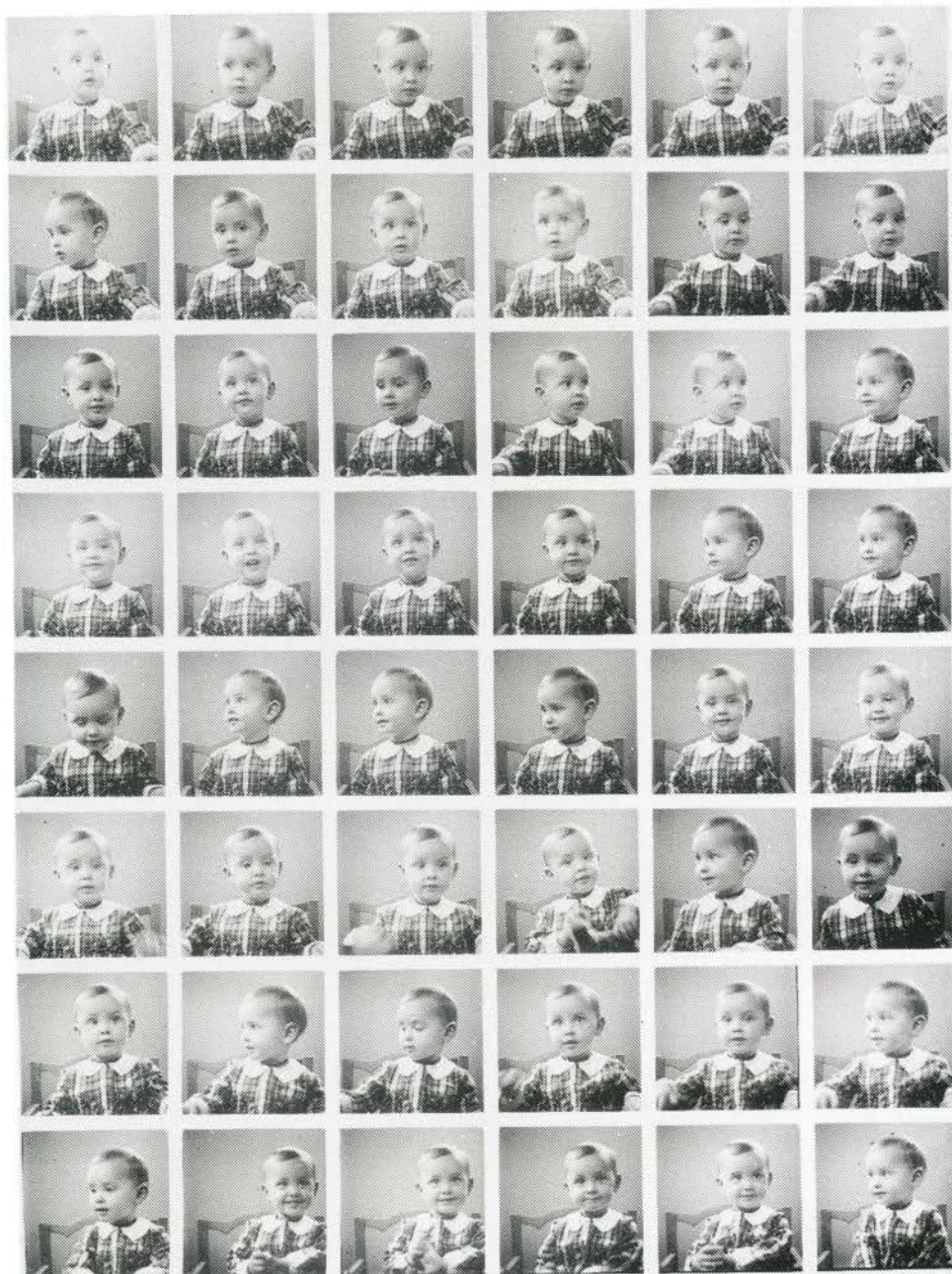
På den indvendige side af forstykket er der anbragt en finkornet matskivesøger. Denne er i brugsstilling, når kameraet åbnes, men svinges ved en særlig anordning (dansk patent nr. 64487) automatisk væk ved lukningen, således at apparatet straks er klar til eksponering. En maskeramme, der svarer til det ønskede negativformat, indskydes i en fals foran matskivesøgeren.

På forsiden af kameraet bærer to førerstænger den forskydelige objektivfront. Skarphedsindstillingen foregår ved hjælp af en bekvemt anbragt indstillingsknap (8), der efter ønske kan reguleres til større eller mindre friktion (10). Desuden findes her indstillinger for objektivets vertikale (7) og horisontale (9) bevægelser. Objektivet udskiftes nemt ved bajonetfatning (3). En indstillelig modlysblænde (11) foran objektivet borteliminerer enhver mulighed for reflekslys. Der anvendes normalt objektiver med lysstyrke 1: 4,5 og følgende brændvidder:

Multikameraets fremkomst forårsagede et kolossalt opsving i fotografering af den almindelige befolkning. Prisen var lav og resultatet rimeligt.

48 billeders ark. Danmarks Fotomuseum.

4 optagelser	21 cm	12 cm
9 "	12 "	7,5 "
12 "	12 "	7,5 "
20 "	7,5 "	

Til optagelser på tværs drejes kamerahuset om sin egen akse (5), hvilket kan have betydning ved ikke kvadratiske negativ-formater. Universalkameraet fastspændes på en glidemuffe, der nemt ved hjælp af en kontravægt kan føres op og ned ad en firkantet forkromet stålsøjle. Glidemuffen fastspændes ved et håndhjul (12) og kameraets vertikale stilling fastspændes ved et bekvemt håndtag (17). Den solide trefod af støbejern kører på 3 sæt dobbelthjul. Stativets hele konstruktion og udførelse sikrer en absolut vibrationsfri eksponering. Kameraet bør altid holdes rent og velsmurt. Glassplinter og emulsionshinder fjernes nemt fra lukkeren ved blot at løsne og fjerne den vinkelskinne (26), der er anbragt under dækpladen foran lukkerlamellerne. Denne proces bør ved brug af glasnegativer finde sted efter hvert 25. fuldt eksponeret negativ. Lukkerlamellerne må aldrig smøres med olie, men kun børstes rene med en pensel med fastsiddende hår. Kassetefremføringsmekanismen bør smøres med syrefrit vaseline: denne proces kan nemt finde sted, når bagrammen er fjernet.

Polyfoto-universal kameraet blev i 1949 leveret til følgende pris:

1 stk. Polyfoto Universal-kamera nr. 78 med kombineret bagramme til 4, 9 og 12 optagelser excl. Stativ og objektiv.
Kr. 2.950.-

1 stk. Metalstativ med hejseanordning og trefod
Kr. 598.-

1 stk. Objektiv Taylor-Hobson 21 cm.
Kr. 495.-

1 stk. Ekstra bajonetring
Kr. 30.-
Montering af ovennævnte objektiv.
Kr. 19.-

10 Kassetter a' kr. 12/35
Kr. 123.50

1 stk. Bagramme for 20 optagelser.
Kr. 98.-

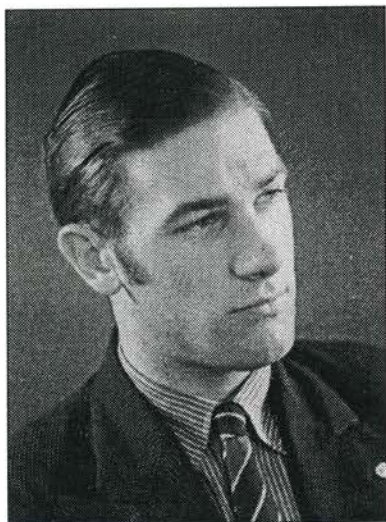
Samlet pris Kr. 4.313.50.

Kameraerne blev fremstillet af aktieselskabet Polyfoto, Frederiksberggade 11 i København fra ca. 1933. Apparaterne blev kun udlejet på licens, men fra 1945 erhverves i fri handel. I dag er apparaterne en stor sjældenhed. ●

Historien om

Gunnar Graham

1. del

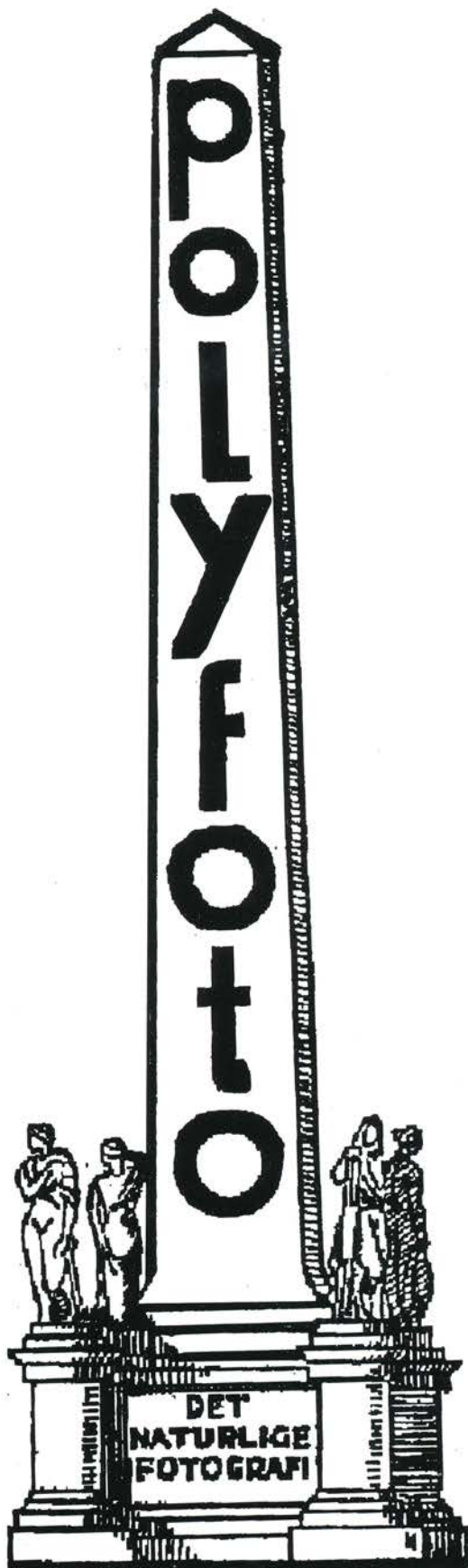

Den 30-årige Gunnar Graham.

Polyfoto var et system og et begreb, der udelukkende relaterede til portrætfotografi. Da det i midten af 1800'tallet blev muligt at afbilde genstande og fastholde billedet ved hjælp af kemiske og optiske hjælpemidler, ventede man dengang, at det nu endelig ville være muligt at fremstille portrætter af personer uden hjælp af dygtige kunstmalere.

Her skal jeg ikke komme ind på alle de vanskeligheder, der den gang skulle overvindes for at tage et portræt. Men indtil omkring 1880, hvor tørpladen bliver opfundet, var det forbeholdt en meget lille kreds at blive portrætteret eller fotograferet, som man siger i dag.

Hurtigt dukkede der både kameraer og hjælpemidler op, der gjorde det ret simpelt og forholdsvis billigt at fremstille portrætter. Mange familier har i dag i deres gemmer flere af de såkaldte visitkort billeder af nu forlængst afdøde familiemedlemmer. Det må have været meget almindeligt, at man dengang gik til fotografen for at blive 'taget af'. I mine gemmer er der af begge mine forældre billeder, som er taget med få års mellemrum. Mor har fået en ny hat eller en ny frisure, far er fotograferet med sin hund o.s.v. Der blev så bestilt enten et halvt eller et helt dusin kopier, som man kunne dele ud til familie og venner. Det er bemærkelsesværdigt, at de fleste billeder virker lige så friske, som da de blev leveret fra fotografen.

Det tyder på et generelt højt kvalitetsniveau hos de gamle fotografer. Når mange i dag fremtræder med ridser og skrammer, skyldes det den måde, man håndterede billederne på. Nogle billeder blev straks indstukket i et album, og de har holdt sig godt. Men mange blev lagt i en skål, som stod frit fremme. Når man så havde gæster, blev skålen taget frem, og billederne cirkulerede til beundring eller kommentar, og det kunne den ret skrøbelige billedoverflade ikke holde til. Indtil omkring slutningen af første verdenskrig havde fotograferne dette ret lukrative portrætmarked for sig selv.

Men da det billige kasseapparat virkelig kommer på markedet, sker der en ændring. Det blev nu muligt for folk selv at tage de billeder, fotografen tidligere havde haft eneret på at levere. Apparatet var simpelt, det var let at bruge, man satte en film i og sendte den efter eksponeringen til fotografen for fremkaldelse og måske kopiering, eller man kopierede selv i solskinet i en klapramme.

Fotograferne fotograferede stadig portrætter, men nu i større formater og familie billeder i en kvalitet, som det billige apparat ikke kunne leve op til. Men kopierne var dyrere og blev ikke delt ud til højre og venstre, billederne blev sat i glas og ramme og stillet på boghylden eller hængt op på væggen.

De fleste af datidens fotografer boede stadig på øverste etage, hvor en del af taget var erstattet med glas. Fotografering ved hjælp af kunstigt lys var stadig i sin vorden. Fotografens udstillingsbilleder blev vist i et skab ved indgangen nede på gaden.

Det var i denne situation, Polyfoto i 1933 dukkede op i, og tilbød en helt ny form for portrætfotografi. Rundt omkring i København og i mange provinsbyer dukkede der en helt ny slags fotoatelier op. De fleste steder var det småbutikker med kun et enkelt udstillingsvindue. På facaden over vinduet stod der i et specielt logo POYFOTO det naturlige fotografi. I vinduet var udstillet et antal billedark i størrelsen ca. 21x29 cm med 48 forskellige billeder af den samme person. Hvert billede målte 3,2x3,2 cm. Der henvistes til, at der altid imellem så mange billeder ville være eet eller flere, egnede sig til en smuk forstørrelse med det rigtige udtryk. Prisen for arket med de mange billeder var kun 2,50 krone (omregnet til dagens kurs ca. kr.75,-)

Opfinderen

Konstruktøren af Polyfoto hed Carl Johan Rixen (1883-1941). Han stammede fra Ærø, var uddannet civilingeniør og lærer på Polyteknisk Læreanstalt. Han havde opholdt sig 15 år i udlandet, inden han fik stillingen som underviser. Hvad der har inspireret Rixen til at beskæftige sig med problemet, ved vi naturligvis ikke. Måske har han funderet over filmkameraet, der optog 24 billeder i sekundet. Hvis man satte hastigheden ned til et billede i sekundet, ville man få 48 billeder på lidt under et minut.

Hvis en person, der skulle fotograferes, sad foran kameraet og drejede hovedet og muligvis ændrede ansigtsudtryk, måtte det da være muligt at få eet godt billede imellem de mange. Men hvordan kunne man i praksis efter denne filmstrimmel fremstille billeder på en måde, så det for en kunde ville være attraktivt at erhverve dem og betale for dem? Løsningen måtte være at konstruere et apparat, der i stedet for filmstrimlen anbragte billederne ved siden af hinanden på en plade efter samme princip, som en skrivemaskine printer bogstaverne på papiret.

For en ingeniør er det naturligvis ikke en uoverkommelig opgave at konstruere sådan et apparat. Flytningen af negativet, der var anbragt i en kassette, blev foretaget med et håndsving på siden af apparatet. Én omdrejning flyttede negativet og belyste et billede. Men der blev indføjlet en ekstra finesse, der gjorde, at billederne altid var i fokus. Objektivet sad på en ramme, der før eksponeringen blev trykket mod negativet. Foran objektivet sad en sort skive, der af håndsvinget blev sat i rotation. Skiven havde et hul, der eksponerede billedet, når objektivet var på den rette plads.

Opfinderen valgte at tage billederne på et 13x18 cm negativ med seks billeder i hver linie og i otte rækker. Det gav 48 billeder på pladen, men størrelsen af det enkelte negativ var ikke mere end 20x20 mm. Her skinner det igennem, at det var en tekniker, der fandt på den geniale idé, at få filmstrimlens billeder over på en plade og ikke en fotograf.

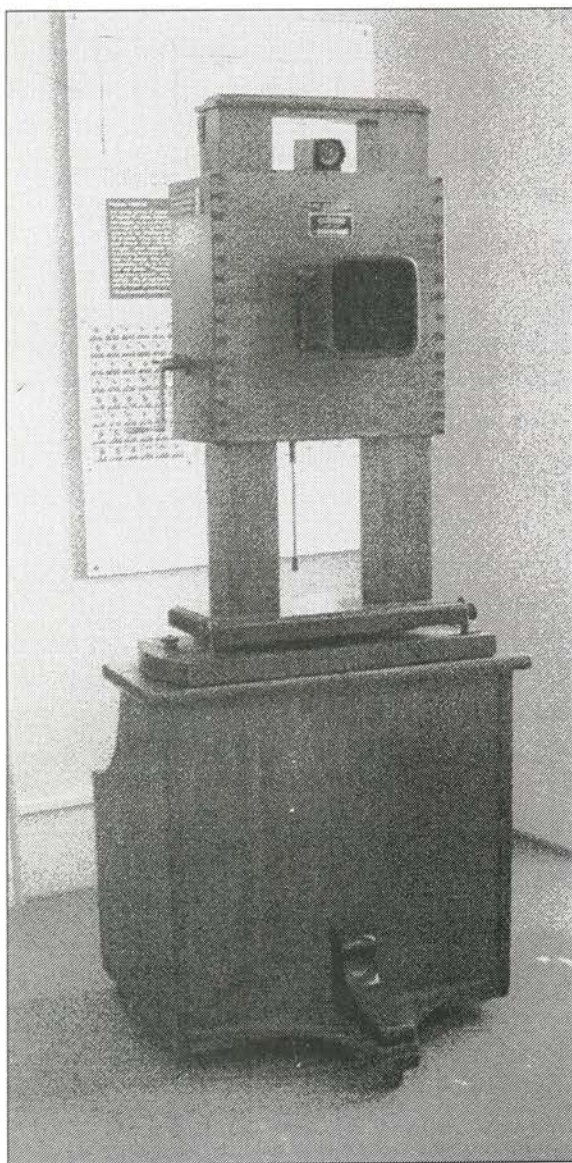
Der er ikke tvivl om, at Rixen var klar over, at han havde en god idé, som kunne udnyttes i praksis og sikkert ville være mange penge værd.

Polyfoto-Ark med 48 billeder fasholdt på Kodak P300 25ASA. (Danmarks Fotomuseum).

Han måtte i forbindelse med en person, der havde erfaring i markedsføring, og henvendte sig til Frede Skårup, som straks kunne se muligheder i opfindelsen.

Frede Skaarup var ikke en hvem som helst. Det var ham, der i tyverne stod bag de berømte Skala Revyer, hvor Liva Weel, Frederik Jensen, Ludvig Brandstrup og mange flere havde deres storhedstid i det Københavnske forlystelseliv. Han havde også kendt personer, som han har kunnet overbevise om, at det var en god idé at skyde penge i foretagendet. Da Scala Revuerne stoppede i slutningen af tyverne, har Frede Skårup sikkert også været interesseret i at finde ny beskæftigelse. Der blev oprettet et aktieselskab, som fik navnet A/S Polyfoto, og der tegnedes en aktiekapital på kr. 12.000,- (svarende til kr. 365.000).

Williamson Engineering stod for teknikken og en Dansk snedker for resten.

Det var også Rixen, der fandt på navnet Polyfoto og selv tegnede logoet. Navnet var let at udtale og kunne bruges på alle sprog.

I mellemtiden havde Rixen søgt og fået patent på opfindelsen. Det var ikke en nyhed at tage flere billeder på samme negativ, det var der så mange, der tidligere havde gjort. Men det var en nyhed at flytte negativet mekanisk ved en drejning af et håndsving eller med motor, og det var en ny idé at føre objektivet i kontakt med negativet før eksponeringen. Den 9. august 1932 fik Johan Rixen bevilliges patent på opfindelsen.

Nu skulle der så findes et firma, der kunne producere de enkelte dele, som Rixen havde lavet konstruktionstegninger til. Det viste sig, at det bedste tilbud kom fra Williamson Engineering i London. Derfor søgte Rixen også patent på opfindelsen i England, og den bevilligedes den 16. februar 1933.

I november 1932 åbnede en forretning på strøget i København med adresse Frederiksberggade 3. Man har villet undersøge, hvor bæredygtig idéen var, inden man kastede sig ud i de helt store investeringer.

Da det viste sig, at succesen var overvældende, gik man straks videre og fik udvidet aktiekapitalen til kr. 60.000,-. Der blev fundet et nyt lejemål på Frederiksberggade 11, hvor der blev etableret flere optagelseskabiner.

Lejemålet omfattede både kælderfaciliteter og lokaler på førstesalen til administrative formål. Frede Skaarup blev udnævnt til direktør i A/S Polyfoto og begynder straks arbejdet med at få udbredt Polyfoto idéen til hele landet. Man ville sælge Polyfotokonceptet på franchise-basis for kr.3.500,-. Pakken indeholdt foruden det nødvendige studieapparat, belysningsfaciliteter, samt det uundværlige mørkekammer udstyr.

Samtidig underskrev køberen en overenskomst med selskabet, hvor der blev defineret en eneret inden for et bestemt geografisk område. samt at man naturligvis skulle skilte med Polyfoto systemet i overensstemmelse med firmaets retningslinier. Desuden skulle der betales en licens for hver optagelse, hvor selskabet forpligtigede sig til at anvende halvdelen til reklame. Optagelsesantallet blev udregnet efter den tæller, kameraet var udstyret med. Den talte ganske simpelt, hvor mange

gange håndsvinget havde været drejet, og man dividerede så tallet med 48.

Licensen pr. optagelse var 20 øre, men blev dog senere forhøjet med 5 øre. Der var også i kontrakten fastsat, at der mindst skulle betales for et vist antal optagelser.

Kongensgade 4, Odense. Før og efter reovering på grund af gentagne bombeterrorer i 1941. Indgangsportal og vinduerne blev dækket af skodder efter lukketid.

Interessen for at erhverve sig retten til at åbne en Polyfoto forretning var overvældende. Der blev på meget kort tid etableret over 60 afdelinger i Danmark. Aktiviteten blev også udvidet til både Norge og Sverige, hvor der i begge lande blev oprettet et antal afdelinger. Sporadisk blev der også solgt enkelte anlæg til andre lande. Men kun i England fik systemet en større udbredelse.

Her greb man det dog an på en anden måde. Det selskab, der dannedes i England, stod selv for det

hele. De filialer, der oprettedes, ejedes alle af selskabet. Der blev etableret studier i flere stormagasiner, og desuden var der i Londons forskellige bydele 20 Polyfotoforretninger. I hele England var der på et tidspunkt op til 120 studier.

Selskabets hovedkontor var i London, medens aktiviteterne var samlet i Middlesex. Hertil sendte alle afdelinger dagens høst af 13x18 glasnegativer. De blev fremkaldt i rustfri stålkurve, der kunne indeholde 50 negativer, og fremkalderen var enten Kodaks D-76 eller Ilfords ID-11. Efter skylning stod de i kurvene til tørring til næste morgen.

I et kæmpemørkekammer stod en række af forstørrelsesapparater betjent af hver sin person. Apparatet havde koldt katode lys med 21 cm optik, der var fikseret, da det kun brugtes til at forstørre arket med de 48 billeder.

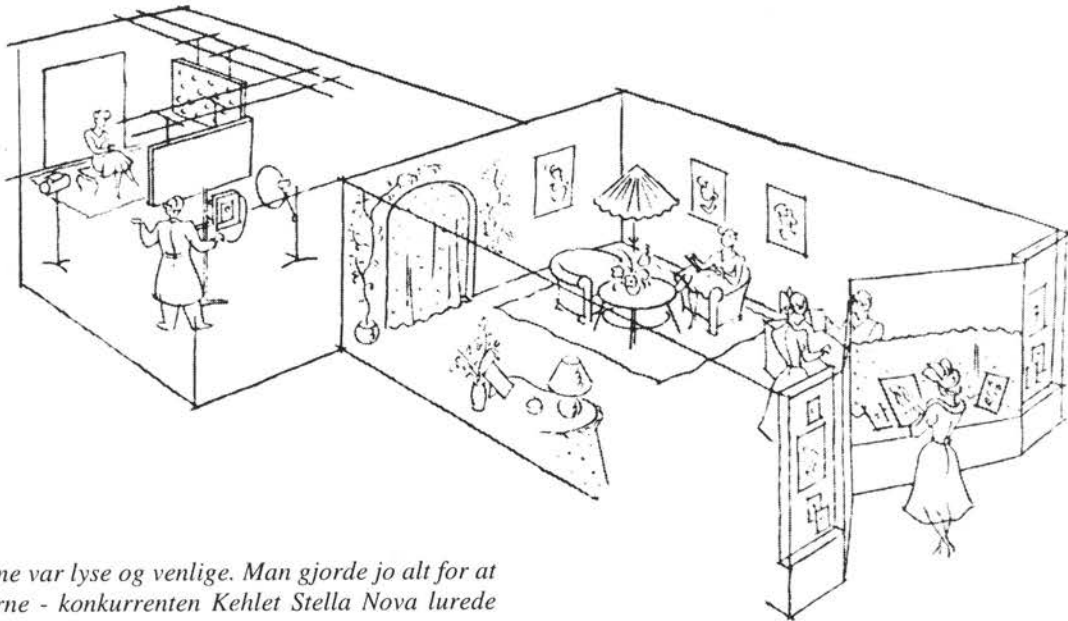
Der blev fotograferet på Kodak P300, der havde en hastighed på 25ASA. Forbruget var så stort, at Kodak hele tiden holdt sig orienteret i selskabet for at kunne tilpasse produktionen. Negativer gemtes i tre år, og da det drejede sig om én million stykker glas 13x18 cm, vejede negativarkivet op til 100 tons.

I samme store målestok var naturligvis også mørkekammerne til at fremstille de bestilte forstørrelser af det udvalgte billede på 48 arket.

Der var et personale på 350 personer ansat i selskabet. De behøvede naturligvis ikke allesammen at være uddannede fotografer. Personen, der drejede håndsvinget i studiet, behøvede ikke at være i stand til at fremkalde negativerne eller kopiere dem.

I Danmark var det mere kompliceret, idet personen der købte Polyfoto som en pakke, også skulle fremstille billederne. Der blev dog solgt enkelte anlæg, hvor Polyfoto påtog sig at lave billederne for kunden.

Selskabet fandt det derfor nødvendigt at ansætte en person, som naturligvis skulle være fotograf, der kunne bistå de nye Polyfotoejere med råd og dåd. Problemet var nemlig, at det generelt ikke var fotografer, der købte Polyfoto. Det er klart, at da Polyfoto begyndte at dukke synligt op, slog de etablerede fotografer kors for sig med både arme og ben. Hvad var det for noget bras med de 48 billeder, hvor negativet ikke var større end 2x2 cm, og så tilbød man oven i købet kunderne, at der kunne laves store forstørrelser. Endvidere skulle man,

Polyfoto-atelierne var lyse og venlige. Man gjorde jo alt for at tiltrække kunderne - konkurrenten Kehlet Stella Nova lurede på det andet hjørne!

hvis man købte systemet, oven i købet betale afgift af alle fotograferingerne!

På en måde er der såmænd ikke noget at sige til de etablerede fotografers skepsis over for Polyfoto. Hidtil var portrætterne blevet optaget på store negativer med objektiver med lang brændvidde, som i mange tilfælde var korrigeret, så de dannede et 'blødt billede'.

Polyfoto kameraets kvalitet var imidlertid helt i top. For nylig har jeg testet et apparat, som ikke havde været brugt i 50 år. Alt det mekaniske fungerede stadig upåklageligt. Objektivet var en Anastigmat 2,8 fra Astro i Berlin, der dengang producerede objektiver til filmindustrien.

Th. Weg

Blandt ansøgerne til stillingen som fotograf hos Polyfoto valgte man Th. Weg, der kom fra en stilling hos fotograf Reinert Kehlet. Det var nok noget af et kup, man gjorde ved at knytte Weg til selskabet. Han gik straks i gang med at finpudse og justere teknikken, så man fik mest muligt ud af de små negativer.

Småbilledkameraerne, der fotograferede på 35 mm film, var for alvor ved at finde fodfæste, sloges også med de samme problemer, som Polyfoto havde med de små negativer. Det drejede sig om forholdet mellem hastigheden på filmen og dens kornethed. En langsom film var mere finkornet, men havde til gengæld en stejlere gradation, så det

var vanskeligt at styre teknikken med den rette fremkalder og fremkaldestiden. En hurtigere film var lettere at styre med hensyn til belysning og fremkaldelse, men man måtte så tage større korn med i købet.

Efterhånden kom der et samarbejde i stand med Gevaert i Belgien. Der blev fundet frem til et negativ med en hastighed på 28 grader Scheiner, som havde et fint forhold mellem hastighed og kornstørrelse.

Inden længe fik Weg lavet et atelier i et af lokalerne på 1. Sal. Her fotograferede han ikke med 48 apparatet, men med et almindeligt studiekamera. Han tog en række meget fine optagelser af kendte personer, ikke mindst af skuespillere.

Der blev også indledt et arbejde med en finmekaniker for at få konstrueret et kamera, der kunne klare de opgaver, som de små negativer var uegnede til. Det kunne jo slet ikke lade sig gøre at fotografere større grupper eller personer i hel figur. Løsningen kom omkring 1939 og blev et spejlrefleksapparat, der kunne optage 4 negativer på et 13x18 cm negativ. På bagsiden var et kraftigt greb, der kunne stilles i fire positioner. Samtidig med drejningen spændtes lukkeren, og spejlet vippede frem. Der blev samtidig fremstillet en søjle med en tung trebenet fod med små hjul under. Jeg har arbejdet meget med apparatet, som havde nogle ulemper. Den korteste brændvidde, der kunne anvendes, var 13,5 cm. I et lille atelier med en stor gruppe kunne det give problemer. Da det var et

spejlreflekskamera, måtte der et ekstra spejl til, for at matskivebilledet kunne ses, når man stod bag apparatet. Man betragtede derfor matskivebilledet i et spejl, og kunne derfor ikke stille skarpt med en lup. Jeg tror ikke, der blev fremstillet særlig mange apparater. Danmarks Fotomuseum i Herning har ikke nogen. Endvidere blev der lavet en prototype af et apparat, der kun tog 12 billeder på en 13x18 cm film. Det blev afprøvet af enkelte Polyfotoejere, som imidlertid ikke fandt konstruktionen tilfredsstillende.

Derefter gik man så i gang med det Universalkamera, som blev tilbudt Polyfotoejerne i 1944-45, og som har været beskrevet i tidligere numre af dette blad.

Som tidligere nævnt var det Frede Skaarup, der var direktør i A/S Polyfoto, og det var han til 1939, da han fratræder på grund af uenighed med den øvrige bestyrelse. Derefter ledes selskabet af forskellige personer indtil 1940, hvorefter det er Th. Weg, der blev direktør i selskabet til 1950.

I 1941 dør opfindereren af Polyfoto, C.F. Rixen, og i 1942 dør Frede Skaarup.

Rixen blev honoreret for sin opfindelse. Men det er rimeligt at antage, at han af A/S Polyfoto har fået et beløb. Det er derimod sikkert, at han indkasserede royalties, idet hans efterladte hustru i ti år efter hans død fik 5 øre af hver optagelse, der betaltes licens af. Han efterlod sig ikke børn, men familiemedlemmer har fortalt, at opfindelsen gjorde familien meget velhavende.

Polyfotos succes fortsatte under krigen 1940-45. Selv om der af og til var problemer med at skaffe materialer, lykkedes det under hele krigen at skaffe både negativer og fotopapir, så produktionen kunne fortsætte.

Mon ikke også de usikre tider, befolkningen levede under i krigstiden, var med til at stimulere salget af billeder. Der gik imidlertid ikke lang tid efter 1945, før man kunne se, at kurven var på vej ned. Dels blev konkurrencen fra Stella Nova mere og mere mærkbar, og der kom nye varer, som bejlede til kundernes tegnebog.

I 1950 ønsker fotograf Weg at forlade selskabet. Han havde planer om at etablere et atelier i København, men det blev nu i Århus, at han åbnede sit eget atelier. En klausul i kontrakten med Polyfoto, gjorde det umuligt at åbne i København. Samtidig tilbød to aktionærer med store aktieposter at sælge deres aktieposter. Inden salget orienterede

de selskabet om tilbuddet, som foranledigede en henvendelse til Polyfotoejerne, hvor man tilbød aktierne til en fordelagtig kurs, men det førte ikke til noget.

Der var i øvrigt sket det, at butikskloalet i Frederiksberggade 11 var blevet udvidet betydeligt. Da Polyfoto i 1933 blev etableret, var lejemålet delt i to, idet en gramofonpladeforretning residerede i den ene halvdel, men da dette lejemål blev opsagt, overtog Polyfoto hele lejemålet, for det gik jo stadig strygende.

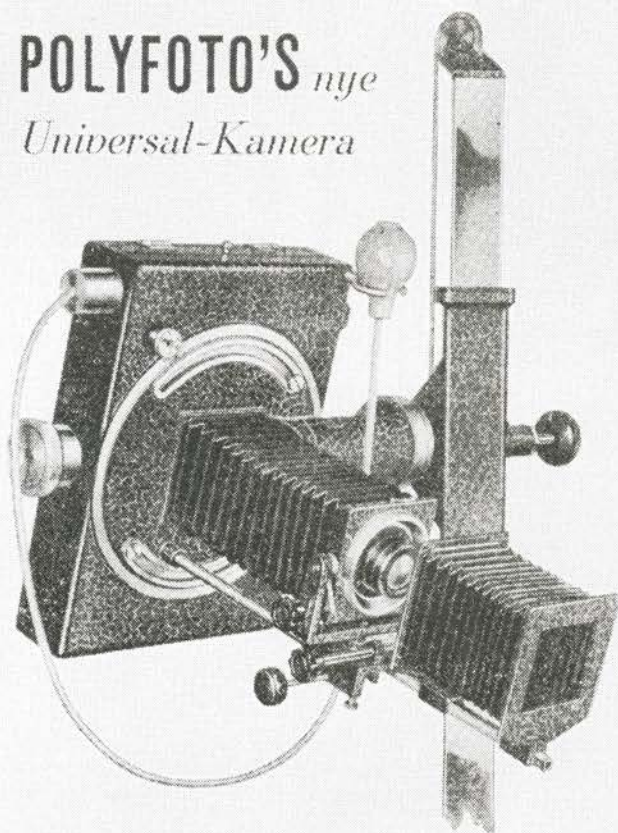
Men det blev det ikke ved med. Nu fem år efter krigens afslutning var hjulene ved at komme i gang igen. Det gjaldt også amatørfotografien. Fabrikkerne begyndte at sende nye kameraer på markedet. Nu slog de nye småbilledkameraer virkelig igennem. Der kom apparater i alle prisklasser, og efterhånden blev et fotografiapparat hver mands eje. Når man nu selv kunne tage billederne, behøvede man ikke at gå til fotografen. Billederne var måske ikke altid lige så gode som fotografens, men ordsproget lyder: selvgjort er velgjort. Polyfotofotograferne havde samtidig fået en virkelig skrap konkurrent at kæmpe mod. Reimert Kehlets Stella Novo forretninger med deres ark med kun tolv billeder og aggressive markedsføring, var en konkurrent, der kunne mærkes. Nok havde Polyfoto ejerne fået det nye universalapparat (omtalt i Objektiv nr.88, s.17-20), men der kom alligevel færre kunder i butikkerne.

Som afløser for fotograf Weg havde selskabet ansat J. Almind som direktør i Polyfoto. Han blev hurtigt klar over, at der var et problem med den dyre husleje på det bedste sted på strøget, hvor de små Polyfotokabiner ikke fyldte ret meget i det store forretningslokale.

Løsningen på problemer blev, at man indrettede den plads, som Polyfoto ikke beslaglagde, til et salgslokale for brugskunst. Gennem annoncer fik man forbindelse med firmaer og enkeltpersoner, der gerne ville sælge deres produkter mod en kommission på en tredjedel af varens pris. Der var alt fra primitive halskæder, strikkede ting til forskellige keramiske genstande.

Dette salg af brugskunst fra Polyfotos lokaler varede dog kun et par år. Måske har provenuet været for ringe, men da det var afviklet, blev der åbnet en moderne fotohandel med Tage Nielsen som leder. Dermed fulgte hovedkontoret samme

POLYFOTO'S *nye* Universal-Kamera

løser enhver opgave indenfor moderne portræt-fotografering. Driftssikker og gennemprøvet konstruktion.

Driver De atelier fra butik — og er Polyfoto ikke allerede repræsenteret i Deres by — skulle De nærmere overveje fordelene ved at blive medlem af »familien POLYFOTO«.

Mod kommende tiders forøgede konkurrence med et teknisk udstyr, der giver Dem de bedste kort på hånden.

AKTIESELSKABET

polyfoto

Frederiksberggade 11, København K.
Central 9386

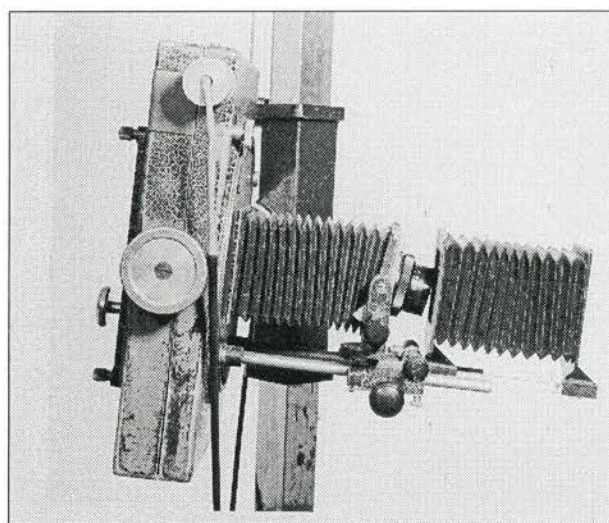
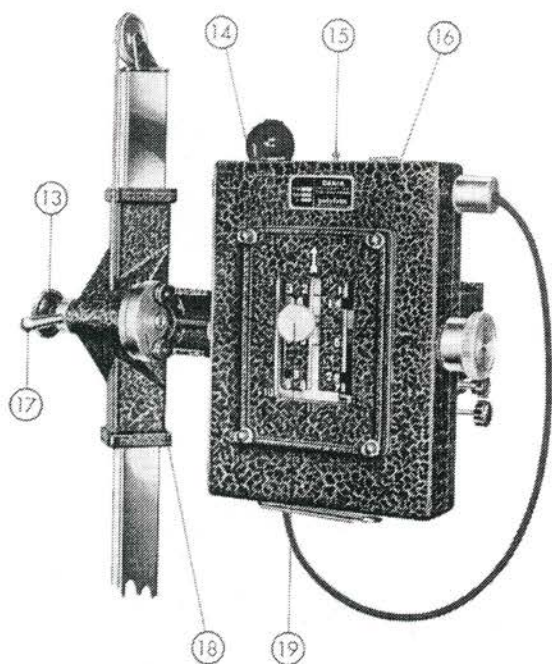
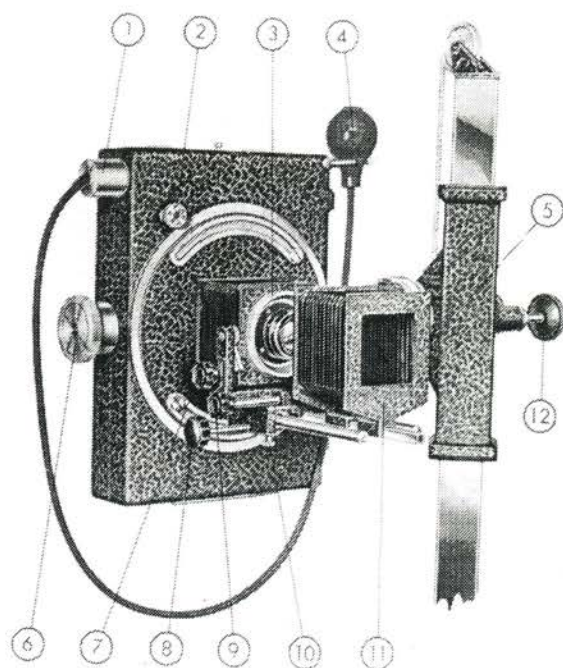
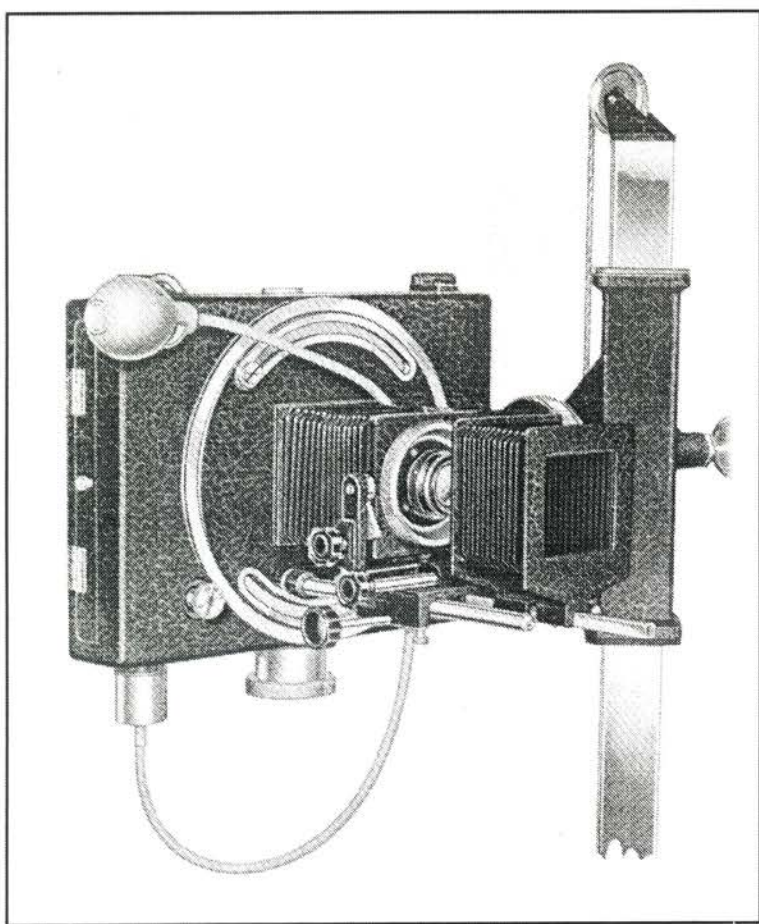

Ledige Polyfoto-distrikter:

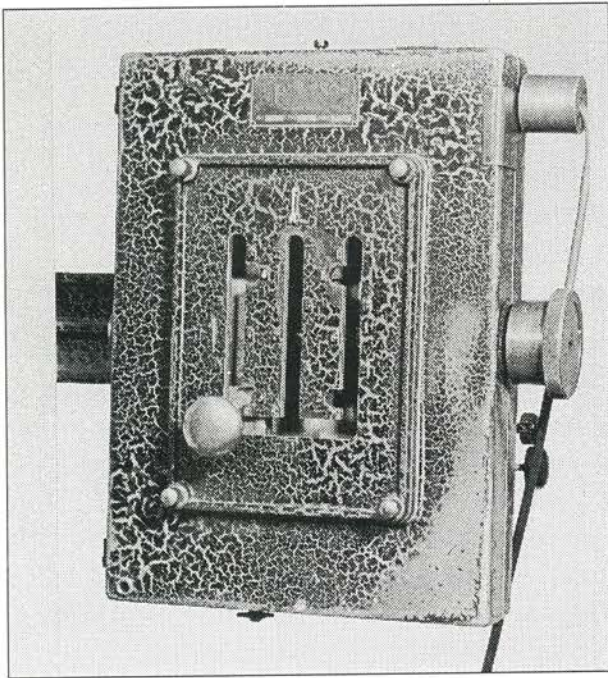
Jylland: Søby, Brønderslev, Thisted, Løgstør, Nibe, Nykøbing Mors, Holslebro, Grenå, Hørson, Ringkøbing, Vardø, Ribe, Haderslev, Åbenrå.

Oerster: Bogense, Korsør, Skelshor, Helsingør, Hillerød, Frederiksberg, Køge, Naksø, Allinge-Sandvig.

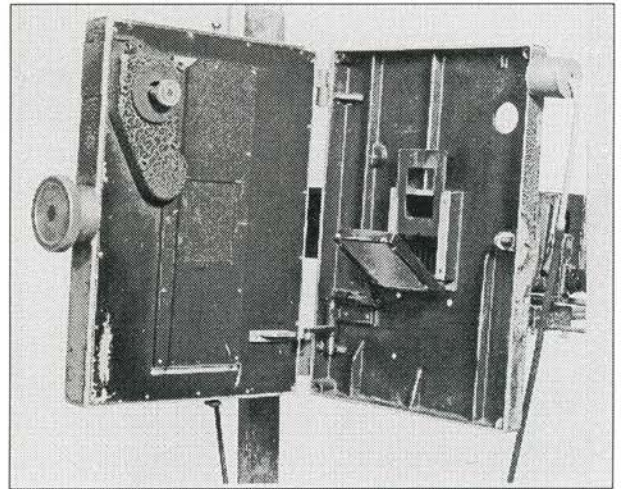
samt forskellige større stationer

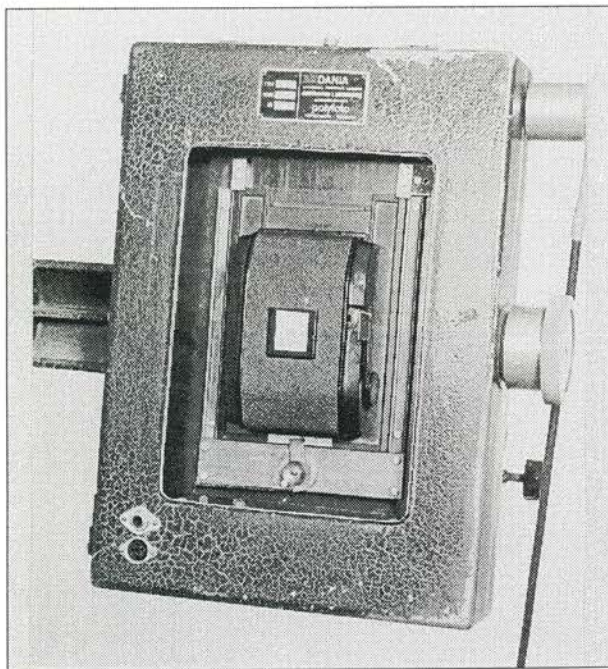
Universalapparatet set på søjle. Selve apparatet, der indeholder lukker og negativ, kan drejes, så der kan tages optagelser enten på højden eller på bredden. Objektivt er på en optisk bænk, og det kan stilles i alle retninger.

Kassetten med 13x18 cm negativet flyttes let på plads

Når apparatet åbnes klapper matskiven i position. Lukkerhastigheden indstilles på den runde knap, som også bruges til at spænde lukkeren. Apparaterne er blevet synkroniseret til elektronblitz, men der kan kun bruges en lukkertid på 1/10 sek. Til portrætbrug har det dog aldrig betydet noget.

Farvenegativ optages på 120 film. Her er hele transportmekanismen fjernet på et andet apparat. Der bliver 10 optagelser i universal-format 54x72 mm.

trend som mange Polyfoto ejere rundt i landet, nemlig at supplere fotograferingen med salg af amatørartikler.

I midten af 1955 blev J.Almind erstattet af K. Mundus. Der er ingen tvivl om, at Polyfotos aktier ikke stod i samme høje kurs, som de gjorde i de første år, hvor det gik strygende. Nok var der nogenlunde samme antal Polyfotoejere, som der hele tiden havde været, men licensen af hver optagelse var blevet afløst af en fast afgift, som i hvert fald var lavere end i de gyldne år.

Da den svenske fotokæde Georg Brodmann derfor i 1962 tilbød at overtage Polyfoto, var tilbudet sådan, at aktieejerne slog til. Men det var i virkeligheden ikke Polyfoto, Georg Brodmann ønskede, det var det attraktive lejemål - det bedste sted på Strøget, hvor der i forvejen var en fotohandel. Det, at Polyfoto nu kom på helt andre hænder, medførte, at det i løbet af et par år helt ophørte. ●

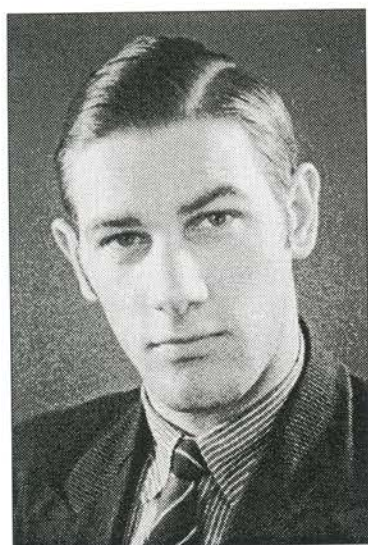
Beretningen om lukningen af Polyfoto vil blive beskrevet i næste nummer.

Historien om POLYFOTO

Gunnar Graham

2. del

*'Polyfoto! Du har givet til de tusind Hjem
Mindets Skat, som kalder baade Smilets
Glans og Taaren frem!'*

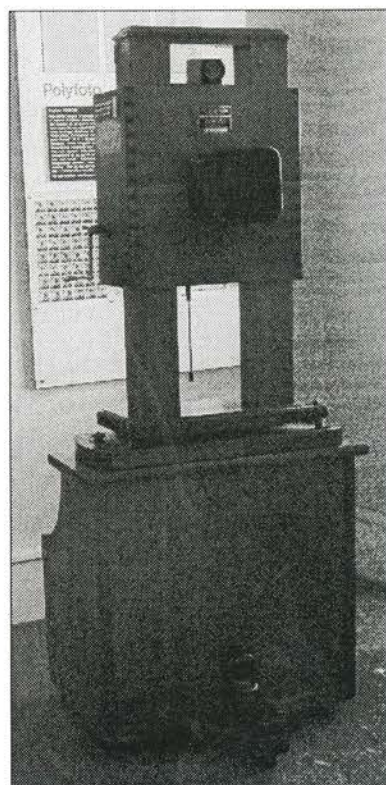

Læretid i Nykøbing F

Hvordan Polyfoto var startet, vidste jeg naturligvis ikke noget om, da jeg i august 1935 begyndte en fotografuddannelse i Polyfoto i Nykøbing F. Det var i øvrigt ret sent, jeg fandt ud af, at jeg ville være fotograf. Da jeg begyndte i første G. i Nykøbing Katedralskole, var det med den hensigt at få adgangskort til Polyteknisk Læreanstalt. Jeg havde nemlig to onkler, der begge var ingeniører, så det ville jeg også være. Men i slutningen af min gymnasietid begyndte tvivlen at nage mig. Var det virkelig ingeniør, jeg ville være? Der var sket det, at jeg var blevet en ivrig amatørfotograf, og som andre unge på den tid gik jeg også meget i biografen, hvor jeg blev mere og mere fascineret af filmens billedsprog. Jeg husker specielt Leni Riefenstahls film *'Der Triumph des Willens'*. Langsomt modnedes den tanke hos mig, at jeg ville prøve, om jeg ikke kunne blive filmfotograf. Jeg fandt imidlertid hurtigt ud af, at jeg først måtte tage en fotografuddannelse, hvis det var den vej, jeg ville gå. Jeg begyndte så at se mig om efter en læreplads. I Nykøbing var der på den tid tre fotografer, der alle havde deres atelier på øverste etage under et glastag.

Kunstigt lys til fotografering, var endnu i sin vorden. Men der var lige dukket en forretning op i Jernbanegade, hvor der på facaden over udstillingsvinduet i flot logo stod POLYFOTO *'det naturlige fotografi'*.

Portrætterne var som andre varer udstillet i butiksvinduet. Det virkede ærligt talt mere tiltrækkende på mig. Jeg henvendte mig til indehaveren Chr. Hærsteen og forelagde mit ærinde, at jeg søgte en læreplads for at uddanne mig til fotograf. Da han havde tænkt sig lidt om, indvilligede han i at tage mig ind som lærling. Da jeg var over 18 år, behøvede vi ikke at oprette lærekontrakt. Læretiden blev aftalt til tre år og lønnen til 10,- kroner om ugen.

Det første Polyfotokamera fremstillet i træ og metal.

*'Polyfoto griber Øjets Lys og Linjen om en Mund.
Polyfoto er moderne. Polyfoto er et Fund'.*

På gadeplan bestod forretningen af en ikke særlig stor butik med et mindre baglokale, hvor polyfotokameraet befandt sig. Det var en ret stor sag forarbejdet i træ, der var anbragt på skinner, så det let kunne køres frem og tilbage. Mekanikken var indbygget i en trækasse, der med et håndtag kunne hæve og sænke det. Det kunne endvidere drejes lidt til begge sider. Bag apparatet var ophængt en belysningskasse udført i blik og sortmalet. Der var 4 pærer på hver 200 watt, hvis lys blev blødgjort af matglas. Vinkelret på denne var en mindre kasse med 2 pærer. Bagest i rummet i hvert hjørne var der en reflektor med en 500 Watt fotolampe, som kunne tændes separat.

Først skulle jeg lære at dreje håndsvinget i den rigtige rytme, idet hastigheden havde betydning for belysningstiden. Det er nu ikke så svært, idet teknikken var den, at vi startede drejningen fra en pal, der skød ud, når alle 48 billeder var eksponeret. Det var jo ikke sådan, at vi drejede løs, til pladen var færdig. Vi talte naturligvis med modellen, og når vi så syntes, stillingen og udtrykket var rigtigt, drejede vi i almindelighed et par gange. Det er rigtigt, som det er blevet sagt, at der var mange ens billeder. Men det blev de ikke, når der kom en vrangvillig unge, som ikke var interesseret i vort forehavende. Trods gråd og tænders gnidsel skulle der stadig drejes 48 gange. Disse billeder kunne blive meget forskellige, men det var ikke altid, de faldt ud til moderens tilfredshed.

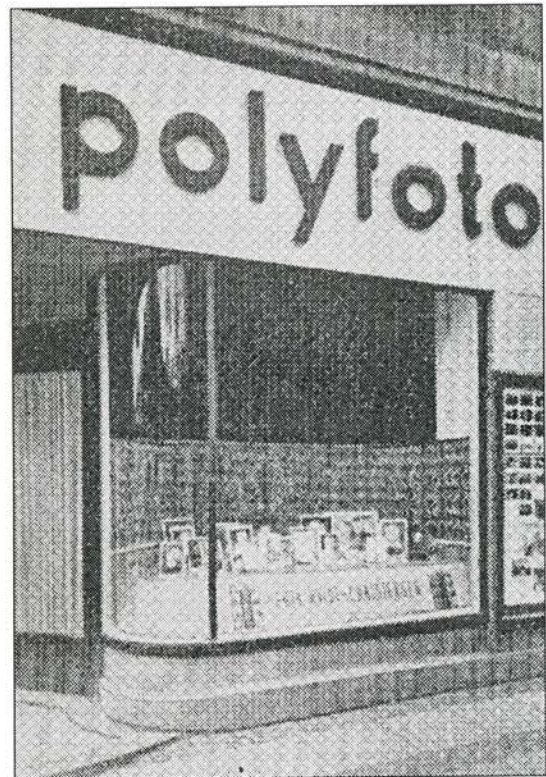
Inden vi startede drejeriet, skulle vi sikre os, at motivet sad rigtigt i billedfeltet. Det foregik på den måde, at vi drejede håndsvinget en halv omgang baglæns, til hullet kom ud for objektivet. Vi kunne så med en lup, der var forsynet med en matskive, indstille skarpheden. Derefter stillede vi en søger, der sad ovenpå apparatet, ind så den matchede matskivebilledet.

På de første polyfotoapparater kunne vi ikke stille i focus ved at flytte objektivet frem og tilbage. Men den kvadratiske ramme, der markerede billedfeltet på negativet, kunne drejes på fire måder, så vi på den måde kunne vælge fire forskellige afstande til modellen. Foran på apparatet hang en snor med fire knuder, så vi tog blot i den knude, afstanden var indstillet til, og målte med let hånd den rette afstand til modellen.

Indstillingen af blænden var også en ret kompliceret affære. Vi måtte først fjerne kompendiet med tre fingerskruer. Det var ret stort, da det også skjulte hjulet med hullet, der eksponerede negativet. Normalt var det dog ikke noget, vi skulle til i det daglige, da vi altid arbejdede med samme film og samme belysning.

Det tunge klodsede polyfotoapparat blev senere indbygget i en aluminiumskasse, der var åben bagtil. Det kunne monteres på en søjle, der også kunne bruges til andre apparater. Her på siden en skrue, hvormed der

kunne skarpheds stilles. I mørkekamret var der to forstørrelsesapparater. Det ene var et 13 x 18 cm til at forstørre til det kendte 48 ark. Det arbejdede ikke med kondensator, men havde en matskive, der gav diffust lys. Det andet forstørrelsesapparat var specielt konstrueret, så man let kunne finde det billede, kunden ønskede forstørret. Vi arbejdede med to papirfremkaldere, en normal og en anden, der gav et blødere billede. Vi blandede selv fremkalderne, hvad der var almindeligt den gang.

Her kom jeg i fotograflære i 1935.

**'Se en Billedrække røbe, hvad du knap nok aner selv:
Glimtet af dit Sind, din Psyke, Verdner bag dit Pandehvælv'.**
Da jeg begyndte i forretningen, fotograferede vi på plader. Det varede dog ikke længe, inden Hærsteen gik over til filmnegativer. På grund af polyfotoapparatets specielle kamerakonstruktion behøvede vi ikke at frygte kassettedifferens. Trykrammen ville sikre skarpe billeder hver gang. Det var i det daglige meget rarere at arbejde med film. De kunne ikke gå i stykker, og de fyldte meget mindre i arkivet. Negativerne fremkaldtes i tank i en fremkalder blandet efter Kodaks recept D76. Sideløbende øvede jeg mig hele tiden på positiv retouche. Med de meget små negativer er det naturligvis helt umuligt at gøre noget ved negativet. Billederne blev forstørret på et bromsølvpapir med mat overflade. Nok var negativerne ikke så finkornede, som de fås i dag, og

det var egentlig nok ikke de enkelte korn, der kunne ses på billedet. Men samlinger af korn kunne godt give en uroligt hudstruktur. Med raderkniv og megen forsigtighed kunne vi 'slibe' en lille smule i emulsionen, så uroen forsvandt. Naturligvis kunne vi også fjerne fregner og andre 'urenheder' i huden. Da denne radering i billedets overflade efterlod sig synlige spor, gned vi hele billedet ind i en voksblending, som i nogen grad skjulte raderingen. Derefter blev der brugt pensel og blyant til at dække det, der var for lyst. Retoucheringen af portræterne kræver nogen øvelse, så det tager lidt tid at få en god rutine, men omkring julen, da der blev ekstra travlt, var jeg fuldbefaren i den disciplin. Ved juletid blev der bestilt mange forstørrelser også af optagelser, der var taget tidligere på året. Kvaliteten af disse forstørrelser - også i større størrelse end 18 x 24 cm - var i en forbavsende høj kvalitet.

I denne flyvemaskine fik jeg min luftdåb.

Da forretningen med sin butik var ret synlig i gadebilledet, begyndte der også at komme henvendelser om vi kunne tage 'Udefoto', som det dengang hed. Der blev f. eks. taget snesevis af fotos på Lolland Falsters Andelssvineslagteri i anledning af deres 50 års jubilæum. En møbelfabrik fik taget billeder til et katalog. Vi var pressefotograf for et af byens dagblade, og det var i regelen mig, der blev sat på disse opgaver. Da bladet fandt på, at de ville bringe luftfotos af forskellige landsbyer på Lolland Falster, fik jeg min luft dåb sammen med et ældre 7 x 10 spejlrefleks med en 15 cm Tessar.

Da læretiden derfor var overstået, havde jeg høstet mange gode erfaringer. Jeg havde dog ikke som kontraktansatte lærlinge afsluttet uddannelsen med et skoleophold på Dansk Fotografisk Forenings Fagskole på Teknologisk Institut og afsluttet med en svendep prøve. Hærsten var ikke medlem af DFF. Alle polyfotoejere var 'Persona non grata' i DFF.

I sommeren 1939 gik turen pr. motocykel til Tyskland.

På fotoskole i München

Jeg syntes dog det ville være en god ting at afslutte uddannelsen med et besøg på en fagskole. Jeg henvendte mig derfor til 'Bayerrische Statslehranstalt für Lichtbildwesen' i München, som gerne ville optage mig på et kursus i to måneder.

Den 1 juni 1939 mødte jeg derfor op på skolen. Jeg havde regnet med, at det ville foregå på den måde, at lærerne ville have tilrettelagt opgaver, som vi så skulle løse.

Det viste sig, at der egentlig ikke var nogen plan for noget. Jeg kunne lave, hvad jeg ville. Det kan indskydes, at lederne for den slags statsforetagender i Tyskland var tro partifolk, der blev belønnet for deres indsats - og ikke nødvendigvis for en faglig viden om det foretagende, de skulle lede.

Da jeg havde hygget mig på skolen og i München i godt en måned, blev jeg syg og blev indlagt på Krankenhaus Schwabing. De tyske læger fik dog til sidst kureret mig, selv om det næsten varede en måneds tid at få mig på benene igen. Jeg når hjem til Danmark tre uger, før Hitler beslutter at invadere Polen.

Flytter til København

Da jeg er kommet rigtig til hæfterne igen, får jeg en stilling i Polyfoto på Strøget. Fotograf Weg er nu direktør for Polyfoto efter Frede Skaarups død. Jeg regnede med, at jeg skulle fotografere kunder med Polyfotokameraet. Men Weg havde en anden hensigt med at ansætte mig. Jeg skulle tage mig af ude fotografierne. Da han havde læst min anbefaling og måske også gennem Hærsten havde hørt, hvad jeg havde lavet i Nykøbing, var det meningen, at jeg skulle gøre det samme i København. Der var imidlertid det problem, at selvom jeg nu var ansat i Polyfoto på Strøget, vidste kunderne ikke, at jeg var der. Der var simpelthen ikke noget at lave.

Der gik nu heller ikke lang tid inden Weg havde aftalt med Ingeborg Stamm Knudsen, der drev en Polyfotoforretning på Vesterbrogade, at jeg straks kunne

flytte derved. Noget af det første, jeg blev sat til, var at lukke hendes filial på Valby Langgade, den var ikke længere rentabel.

Op til julen i 1939 var der rigtig travlt i forretningen. Én af de sidste nætter, inden det var ved at være slut, nøjedes jeg med et par timers søvn på en bænk i atelieret. Der var i øvrigt den gang kommet et nyt middel mod træthed på markedet. Det hed Mecodrin eller i daglig tale ferietabletter, men kunne kun fås på recept ved henvendelse til en læge. Da jeg henvendte mig til min sygekasselæge, som ikke kendte mig, var der intet problem med at få en recept. Selv om jeg tog piller efter recepten, syntes jeg nu ikke, det hjalp ret meget. Jeg var stadig træt, når det blev ud på de små timer, inden vi kunne pakke sammen.

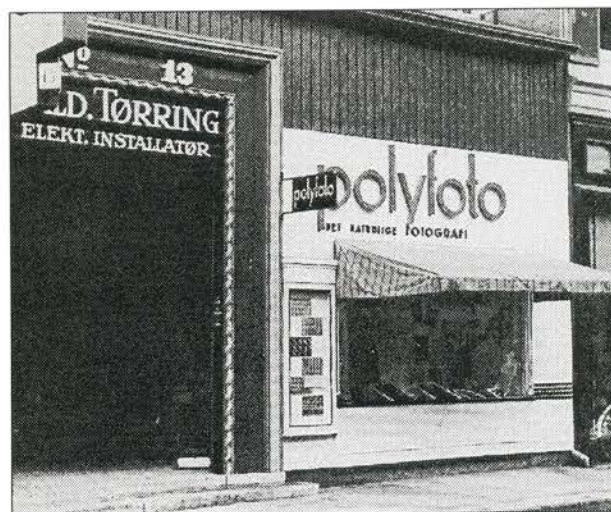
Den 9. april 1940 blev jeg vækket tidligt om morgenen af de tyske flyvere, der fløj lavt over byen, og om formiddagen kunne vi stå i butiksdøren og se de tyske soldater køre ned ad gaden på deres motorcykler for at demonstrere, at den tyske værnemagt nu var her. Der blev nu utrolig travlt med at lave mørklægningsgardiner. Selv om julesæsonen nok havde været god, var det nok sådan, at omsætningen i det daglige ikke kunne bære de høje huslejeomkostninger i en butik på Vesterbrogade. Stamm Knudsen begyndte derfor at se sig om efter en butik på et mere beskedent strøg, men hvor der måske boede mange mennesker. Hun fandt til sidst en butik på Peder Bangsvej, med en lille lejlighed bagved, hvor der kunne etableres atelier og mørkekammer. Stuen kunne deles i to dele med et skillerum, så der i den ene side blev et rimelig godt atelier, og på den anden side et lille arbejdsværelse.

Køkkenet blev indrettet til mørkekammer.

I denne forretning arbejdede jeg i godt et års tid. Det stod mig dog hele tiden klart, at jeg også måtte se at komme videre. Jeg havde truffet den kvinde, der skulle blive min livsledsagerinde, og der var ikke meget fremtid i en ugeløn på 45 kroner. Da jeg jævnlige havde min gang i Polyfotos hovedkvarter, kom jeg under vejr med, at polyfotoforretningen i Odense muligvis kunne erhverves.

Her skal det lige indskydes, at jeg ikke helt havde skrinlagt mine oprindelige hensigter med at tage en filmfotografisk uddannelse. Men hvordan kom jeg i forbindelse med dem, der lavede film? Jeg henvendte mig til Johan Ankerstjerne, der som bekendt drev et filmlaboratorium, hvor alle danske spillefilm blev fremkaldt og kopieret. Han tog venligt imod mig og viste mig rundt i afdelingen, hvor lange filmstrimler hang til tørring på store rammer. Kort efter ringede han og fortalte, at filmproducenten og instruktør Jørgen Roos ville tage mig som volontør i fjorten dage. Jeg kunne jo altid hente øl til holdet, som han sagde. Da jeg

refererede dette for min forlovede, fik jeg at vide, at jeg i hvert fald ikke skulle spilde min tid med at gå i byen efter øl!

*Polyfotoforretningen i Kongensgade 13.
(fejlagtigt angivet som nr.4 i 1.del).*

Flytter til Odense

Odense Polyfoto A/S var til salg. Jeg kunne overtage forretningen for 28.000 kr. Der skulle erlægges 10.000, som udbetaling og resten betales over fem år. Min Far hjalp mig med udbetalingen, og jeg stod så med 13 aktier a' kr.,1.000,-.

Det kom som lidt af en overraskelse, at forretningen blev drevet som A/S. Det var der egentlig ikke blevet talt om under handelen. I virkeligheden havde det en fordel. Lejemålet i Kongensgade 13 kunne umiddelbart fortsætte, der var blot kommet en ny direktør! Det viste sig i øvrigt snart, at der var visse ulemper ved at drive en sådan een mands ejet forretning som A/S, så i løbet af et par år nedlagde jeg A/S Odense Polyfoto.

Det var noget af en koldbøtte. Den ene dag medhjælper i en lille forretning, den næste dag direktør i en virksomhed med fem ansatte. Forretningen lå på et rimelig godt handelsstrøg. Sporvognene kørte lige forbi med stoppestedet lå i nærheden. I butikken var der til denne side en lille kabine med det nye 48-kamera på en søjle. I den anden side et noget større atelier med det tidligere omtalte studiekamera til fire billeder på en 13 x 18 cm negativ. Mørkekammer og monteringsrum var indrettet på anden sal i rum med skråvægge. Bag det store atelier var der et mindre rum, hvor fotografierne kunne sidde og retouchere billederne.

Det vigtigste for øjeblikket var det fotografiske. Overtagelsen havde fundet sted den 1. nov. 1941 og julehandelen stod lige for døren. Inden længe begyndte atelieret at vrimle med kunder. Enkelte dage nåede vi at fotografere op til 50 personer. Det meget unge klientel havde absolut overvægt, og mange kom fra de bageste

marker, hvor børnene ikke var vant til det hurlumhej, vi udsatte dem for, så det var sommetider en sen affære at få drejet de 48 gange. Vi fulgte de almindelige butikkers åbningstid, der var fra kl. 9.00 til 18.00, fredag til kl. 19.00 og lørdag til kl. 20.00. I travle perioder holdt vi også åbent om søndagen fra kl. 14.00 til 17.00.

'For bag Kameraet mærker vi en følsom Kunstners Haand. Derfor ejer hvert Billed Charmens Solpust, Livets Aand!'

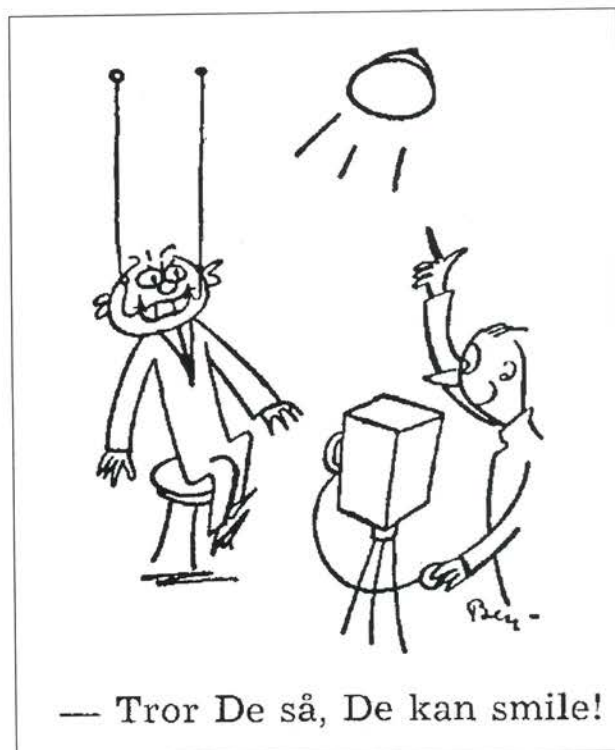

Travlheden i forretningen fortsatte under hele krigen. Det lykkedes at skaffe materialer til de mange billeder, der blev lavet. Gevaert i Belgien var i stand til at levere både negativer og papir. Til de blanke 48 ark brugte vi fortrinsvis papir fra den danske fabrik Merkur i Valby. Papirets gradation kunne være lidt svingende, men ikke mere end det kunne tolereres. Fabrikken fik dog til sidst problemer med at fremskaffe sølvnitrat, der er det lysfølsomme emne i emulsionen. Fotograferne kunne kun få varer mod levering af omtalte kemikalie. Det var jo et problem, da det ikke er noget, der normalt står på fotografernes hylder. Jeg løste det på den måde, at jeg på sygehusets fotoafdeling kunne købe en sølvbarre, hvor sølvet var indvundet fra fikserbadet. Barren blev sendt til firmaet Poul Bergsøe og Søn, som var i stand til at fremstille sølvnitrat.

Et andet problem, der efterhånden blev mere og mere påtrængende, var forsyningerne til opvarmningen. Forretningen blev opvarmet fra en ovn i kælderen, der sendte varm luft op. I de første år kunne der leveres cinders i tilstrækkelige mængder. Men efterhånden som krigen skred frem stoppede leveringen til sidst. Det endte med, at jeg fik opstillet en lille ovn i rummet bag forretningen. Men selv til denne ovn var det vanskeligt at skaffe noget at fyre med. Ofte var det halvvåde tørv,

vi prøvede at få lidt varme ud af. Pigerne sad med sivsko på fødderne, men man kan jo ikke retouchere et billede med bælguanter på fingrene. Da vintrene i slutningen af krigen også var usædvanlig kolde, var der i perioder frostgrader i butikken.

'Disse Billeder blev mange Hjems og Hjærter dyre Skat. De er Mindets lyse Stjærner, tændt i Savnets mørke Nat'

I sommeren 1944 beslutter den tyske værnemagt, at alle personer i landsdelene øst for Lillebælt nu skulle have et legitimationskort med billede, som jyderne havde haft det i flere år. Polyfoto systemet var som skabt til den opgave. Kortet var oven i købet forberedt til Polyfotos billedstørrelse. Der kunne selvfølgelig ikke være tale om at dreje 48 gange til denne opgave, hvor folk kun skulle bruge eet billede. Løsningen blev, at der blev taget 3 billeder af hver person, så der på hver plade blev optaget 16 forskellige personer. Jeg fik lavet et nummersystem, så det ikke var nødvendigt at bede om navnet, da det også ville kræve ekstra tid og ulejlighed. I halvanden måned stod forretningen på den anden ende. Der blev på den korte tid fotograferet 10.000 personer, og i de sidste dage af juli, som var sidste frist, nåede vi en enkelt dag 800 optagelser. Prisen for disse tre billeder var to kroner, så jeg blev nu gældfri med lidt på kistebunden.

Foreningen af danske Polyfotoejere

Da jeg var blevet selvstændig polyfotoejers, blev jeg også medlem af 'Foreningen af danske Polyfotoejere'. Foreningen var blevet startet i 1934 af en kreds af polyfotoejere, som på denne måde ville stå stærkere over for A/S Polyfoto. Stridspunktet var navnlig størrelsen af den licens, der skulle betales af hver optagelse. Slippe for den kunne man ikke, da det var selskabets eksistensgrundlag, men større eller mindre dele kunne kanaliseres over til reklamebudgettet. Der fandt også forhandlinger sted med Dansk Fotografisk Forening om at optage polyfotoejerne som medlemmer i foreningen. Kravet var imidlertid, at der aflagdes en frivillig svendeprøve. Jeg kender kun en 3-4 tilfælde, hvor det fandt sted, nemlig for mit eget vedkommende i 1945.

Det første, der skete, da jeg deltog i generalforsamling i 1942, var, at jeg straks blev valgt ind i bestyrelsen og blev udnævnt til kasserer.

I 1949 overtog jeg formandsposten efter min gamle læremester Hærsteen, der den gang var formand. Efterhånden var der heller ikke de store modsætninger mellem selskabet og de enkelte polyfotoejere, vi var jo afhængige af hinanden.

I året 1962 var der 40 forretninger i Danmark, der stadig havde Polyfoto på deres facade. Det vakte derfor nogen opsigt, da ejerne en dag modtog et brev fra Georg Brodmann A/S som meddelte, at de havde overtaget Polyfoto A/S, men forretningen ville fortsætte som sædvanlig. Det viste sig hurtigt, at det var et svensk ejet fotofirma der stod bag navnet. Det havde ikke drejet sig så meget om at overtage Polyfoto A/S som at få adgang til lejemålet Frederiksberggade 11, hvor der i forvejen var en stor fotohandel.

Vi skulle altså betale licensen som sædvanlig, men ville de nye ejere håndhæve eneretsbestemmelserne, og kunne vi regne med, at de ikke ville sælge Polyfotoapparater til anden side? Bestyrelsens vurdering var, at der måtte tages et opgør med firmaet. Vi ville ikke længere betale licens. Et rundspørge udsendt til medlemmerne viste flertal for synspunktet. Kendsgerningen var også, at tiden nu havde indhentet Polyfotoideen. Resultatet blev, at hvis Georg Brodmann A/S, ikke ville acceptere opsigelsen, skulle der føres en prøvesag mod mig ved Sø- og Handelsretten. Jeg fik også tilsigelse til at møde ved retten en bestemt dag, men inden det skete, meddelte den advokat, der førte vores sag, at det ikke nyttede noget.

Firmaet havde vores underskrift, som forpligtede os til at betale. Derefter betalte jeg den skyldige licens, og firmaet havde nu egentlig ifølge kontrakten pligt til at købe vores Polyfotoapparater tilbage, hvad de naturligvis ikke tilbød. De meddelte i et brev, at det agtede de ikke at gøre, men polyfotoejerne kunne jo deponere apparaterne i foreningen, hvis de ikke ønskede

dem ud i handelen. Der blev virkelig sendt et par universalapparater til mig, som jeg stillede på loftet.

G. Graham demonstrerer Skandia for Th. Weg.

Dansk Fotografisk Forening

Som en konsekvens af, at jeg nu havde bestået mesterprøven i 1945, meldte jeg mig ind i Dansk Fotografisk Forening for at få kontakt med mine kolleger i byen. Selv om Polyfotos indtog i byen i sin tid var blevet mødt med 'fy ord', blev jeg vel modtaget af kollegerne og inden længe indvalgt i den lokale afdelingsbestyrelse. Da DFF's fagskole, der holdt til på Teknologisk Institut i København, skulle lukkes, blev vi i den lokale bestyrelse enige om at prøve at etablere fotofagklasser på Odense Tekniske skole i lighed med andre håndværkerfag. Ved hjælp af sponsorer og offentlige tilskud blev der købt fotoudstyr og der etableredes to klasser, hvor eleverne mødte én gang om ugen til dagundervisning. Jeg startede som faglærer, som jeg fortsatte med til 1957.

Oversøisk Rejsebureau

Der var nogle år i forvejen sket det, at jeg i forretningen havde fået henvendelse fra en herre, der hed Geovanni Otto, og som var reklameagent for Cirkus Miede. Hans syvårige datter optrådte med nogle tryllekunstner i cirkus. Han foreslog, at vi fotograferede Yvonne, som hun hed, og på en bestemt dag ville hun så sidde i forretningens vindue, hvor hun ville signere og uddele billederne til publikum. Jeg vurderede, at det kun ville koste mig lidt materiale at være med på den ide. Der blev faktisk udleveret over 500 billeder. Et par år senere kom han igen, men nu var han blevet rejsebureauledende for busrejseselskabet Lichtenstein. Han var kommet uoverens med den lokale agent og foreslog, at jeg i forretningen kunne sælge selskabets rejser. Provisionen på rejserne var ganske vist kun fem procent, men der ville ikke være nogen investeringer for mig. Jeg slog til, og selv om det ikke var nogen særlig stor forretning for mig, førte det til, at jeg fik kontakt med Oversøisk Passagerbureau, som søgte en partner til at varetage

**»Jeg beundrer
toppræstationer«
siger Gunnar Nu-
Hansen . . .**

»Polyfoto er lutter mester-
skud! Ikke en eneste kikker
på et Polyfoto-ark - det kan
man da kalde en toppræsta-
tion. Polyfoto er knaldgod!«

×

Også af Dem leverer vi et
virkeligt godt fotografi. Vi
råder over det nye, hyper-
moderne Polyfoto atelier-ka-
mera, der i forbindelse med
vor mangeårige erfaring altid
sikrer Dem et førsteklasses
resultat. Det kniber endnu
lidt med materialerne, og ju-
letravlheden står for døren
— opsæt derfor ikke Deres
besøg.

polyfoto
DET NATURLIGE FOTOGRAFI

**»Polyfoto slår
på de rigtige
strenger«, siger
Wandy Tworek . . .**

»Polyfoto billeder er enestaa-
ende udtryksfulde. Venner,
der virkelig sætter pris paa
Dem, vil blive glade for et
POLYFOTO.«

★

Også af Dem leverer vi et
virkeligt godt fotografi. Vi
råder over det nye, hyper-
moderne Polyfoto atelier-ka-
mera, der i forbindelse med
vor mangeårige erfaring altid
sikrer Dem et førsteklasses
resultat. Det kniber endnu
lidt med materialerne, og ju-
letravlheden står for døren.
Opsæt derfor ikke besøget.

polyfoto
DET NATURLIGE FOTOGRAFI

**»Jeg giver min
stemme for
POLYFOTO«,
siger Else Marie...**

»Polyfoto billeder er dejligt
klare og naturlige. Deres
kære vil altid blive begej-
stret for et POLYFOTO.«

★

Også af Dem leverer vi et
virkeligt godt fotografi. Vi
råder over det nye hyper-
moderne Polyfoto atelier-ka-
mera, der i forbindelse med
vor mangeårige erfaring altid
sikrer Dem et førsteklasses
resultat. Det kniber endnu
lidt med materialerne, og ju-
letravlheden står for døren.
Opsæt derfor ikke besøget.

polyfoto
DET NATURLIGE FOTOGRAFI

Jeg var nok klar over, at dette var noget ganske andet end at sælge færdige pakkerejser. Bureauet udstedte billetter til tog, skib og fly og skulle naturligvis også kunne råde kunderne i alle spørgsmål vedrørende en rejse. Konsekvensen blev, at jeg nu delte butikken op i to afdelinger én for foto og én for rejser. Det var det letteste. Jeg anede intet, om hvordan man udregnede og skrev en billet. Firmaet sendte en mand over én dag for at sætte mig ind i grundreglerne i billetudstedelse. Det er

helt klart, at der blev tabt kunder i svinget, men OP Rejsebureau havde nok kalkuleret med det. Jeg tog kontakt med en dame i vores bekendtskabskreds, som havde mistet sin mand, og spurgte, om hun var interesseret i et halvdagsjob i bureauet. I fællesskab fandt vi efterhånden ud af at betjene kunderne rimelig godt. Men det varede nok et par år, inden vi følte os nogenlunde fuldbefarne. ●

Fortsættes i næste nummer...

Historien om POLYFOTO

Gunnar Graham

3. del

Odense Teater

Personalet havde fortalt mig, at en tidligere medhjælper i forretningen med navnet Schiøler Linck, der var søn af den kendte skuespiller af samme navn, havde fotograferet alle skuespillerne ansat ved Odense Teater og fået lov at ophænge billederne i teatrets publikum foyer. Denne tradition fortsatte jeg naturligvis med. Da jeg efter et par år havde fundet mig til rette i byen og i forretningen, opsøgte jeg en dag teatrets direktør Helge Rungwald og spurgte, om han ikke kunne tænke sig at lade mig lave de scenebilleder, der blev optaget og brugt i aviser og til øvrige reklameformål. Han var ikke ganske afvisende, men pointerede at han jo havde en aftale med en fotograf, som han ikke sådan lige kunne opsiges, men måske kunne det komme på tale, at jeg fik lov at fotografere enkelte udvalgte forestillinger. Nogen tid senere ringede teatrets pressesekretær, skuespilleren Ole Larsen, og fortalte mig, at jeg måtte fotografere næste forestilling, som var Daphne de Mouriens: Rebekka. Det kan nok være, at jeg fik mit udstyr gået efter. Jeg havde et 9 x 12 klappkamera med en 15cm Tessar 4,5. Dertil rådede jeg over tre dobbeltkassetter samt ca. 30 enkeltkassetter. Desuden mødte jeg op med to B lamper på stativ samt en medhjælper. Da forestillingen havde to gæster Agnes Rehni og Max Ibenfeldt, forventede man åbenbart, at jeg med mine billeder kunne gøre en særlig indsats. Jeg var tilsagt til første generalprøve, hvor der første gang gennemspilles med 'kost og maske', som det hedder på teatersproget. Efter hvert akt tog jeg billeder af de skuespillere, der var med i akten, og hvor instruktøren lavede en opstilling af en situation.

Det var med at rubbe neglene: stille skarpt, blænde ned, indstille lukkeren og samtidig anbringe mine lamper, så lyset nogenlunde svarede til den belysning, der blev brugt i forestillingen. Det var med bankende hjerte, jeg tog negativerne op af fikserbadet til inspektion. De var heldigvis belyst og fremkaldt korrekt, så langt så godt. Næste morgen blev der lavet et 15 x 20 cm blankt aftryk af hver optagelse., som jeg gik om til direktøren med. Heldigvis var han godt tilfreds med resultatet og bestilte så de billeder, der skulle bruges dels til pressebrug, dels til udstilling.

Efter et par år, hvor jeg kun fotograferede to – tre forestillinger om året, blev resultatet, at jeg nu blev til-

kaldt til alle fotograferingsopgaver på teatret. Min tilknytning til Odense Teater varede faktisk, lige til jeg lukkede atelieret i 2001. Dog stoppede jeg med scenefotografering samtidig med, at Kaj Wilton forlod direktørposten, men jeg fik stadig opgaver med at lave portrætter for teatret.

Gennem årene ændredes teknikken, som jeg brugte ved fotograferinger i takt med de nye apparater, der efter krigen kom frem i hurtigt tempo. Jeg var utrolig glad for at arbejde med mit Rolleiflex med Planar 2,8. For at skabe så realistiske billeder som muligt, begyndte jeg også at fotografere med småbilledkameraer under selve forestillingen. I de 35 år, jeg havde min gang på teatret, blev det til 340 forestillinger, og mit arkiv over skuespillere og personer tilknyttet teatret rummede over 600 navne. Ganske vist gik min drøm om at dreje et filmkamera ikke i opfyldelse, men den blev alligevel opfyldt på anden måde på Odense Teater. Efter krigen trådte afmatningen ind. Kehlets Stella Nova fandtes selvfølgelig også i Odense og samtidig begyndte alle de varer, der havde været stor mangel på, at komme tilbage på hylderne. Pengepungen var ikke udtømmelig, så kundernes ønske om at 'eje et fotografi' havde ikke første prioritet. Men heldigvis var der kunder, der havde fundet ud af, at jeg kunne andet end fotografere 'Polyfoto'. Jeg fik kontakt med et par reklamebureauer, som jeg leverede billeder til. Endnu på den tid var de fleste fotografer all round, idet de foruden at tage portrætter i atelieret ofte havde kontakt med virksomheder, der havde brug for billeder. Men denne aktivitet førte til sidst til et skisma. Jeg rådede jo kun over dette ene ikke ret store atelier. Når atelieret var rigget til for at fotografere knallerter eller andet på en hvid fortløbende baggrund, kunne jeg ikke samtidig i en fart stille om til at fotografere portrætter, som kunden kom direkte ind fra gaden for at få taget. Mine overvejelser over dette problem blev, at jeg på længere sigt ville satse mest på portrætfotograferingen, idet forretningen havde en god beliggenhed på en strøggade med to udstillingsvinduer. Havde jeg vidst, hvad der senere hændte, havde jeg måske handlet anderledes.

Den gale fra Challiot

Bodil Ibsen, Finn Lassen, Kaj Lind og Erno Müller.

Fruen på Sark

Grethe Holmer og William Rosenberg.

Én to tre

Ebbe Rode og Kaj Lind.

Dans under Stjernerne

Finn Lassen og Birthe Bachausen.

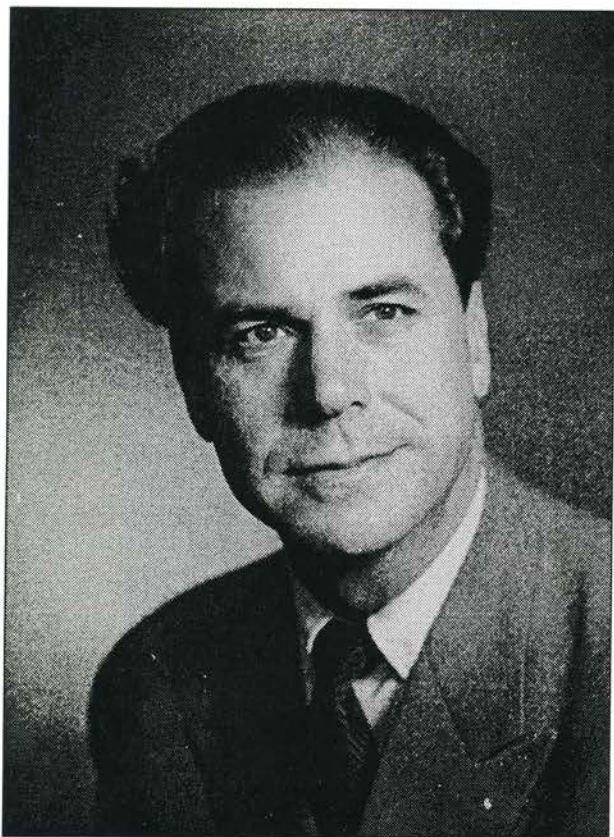
Én Tjener og to Herrer
Preben Uglebjerg mellem tjenerne.

Den gale fra Challiot
Bodil Ibsen.

Bidermann og Brandstifterne
Finn Lassen og John Larsen.

Ebbe Rode.

Kaj Wilton.

Grethe Holmer.

Søren Elung Jensen.

Kim Larsen var også et 'mål' for Gunnars kamera

Før julesæsonen i 1951 fik jeg den idé at lave en reklamefilm. Vi ville vise den i baggrundsprojektion i sidevinduet i forretningen.

Den blev optaget på Pathé 9,5 mm. Den handlede om, at flere familiemedlemmer havde fået 'Den gode Idé (filmens navn) at blive fotograferet for at give billederne som julegave.

En pladespiller leverede underlægningsmusik, som sluttede med Carl Alstrups vise: *Jeg vil så gerne eje et fotografi af dig*. Når vi viste den søndag eftermiddag i baggrundsprojektion, stod forhallen fuld af folk

Portrætatelier og rejsebureau – smart og nyt

Efterhånden var der heller ikke de store modsætninger mellem selskabet og de enkelte polyfotoejere, vi var jo afhængige af hinanden.

I året 1962 var der 40 forretninger i Danmark, der stadig havde Polyfoto på deres facade. Det vakte derfor nogen opsigt, da ejerne en dag modtog et brev fra Georg Brodmann A/S, som meddelte, at de havde overtaget Polyfoto A/S, men forretningen ville fortsætte som sædvanlig. Det viste sig hurtigt, at det var et svensk ejet fotofirma, der stod bag navnet. Det havde ikke drejet sig så meget om at overtage Polyfoto A/S som at få adgang

til lejemålet Frederiksberggade 11, hvor der i forvejen var en stor fotohandel.

Forretningen flytter

I året 1964 bliver ejendommen Kongensgade 13 solgt. Køberen var en radiohandler, som kalkulerede med, at jeg nok kunne forhandles til at flytte, så han kunne etablere radioforretning i mine lokaler. Radiohandleren ejede en ejendom længere oppe i Kongensgade, som jeg kunne overtage på rimelige vilkår. Igen kunne min Fader give mig en hjælpende hånd, og jeg overtog ejendommen. Inden jeg kunne flytte ind, skulle huset totalrenoveres. Den første hurdle var, at lejligheden på første sal skulle nedlægges, det kunne i almindelighed nok lade sig gøre mod en betaling af 8000,- kroner. Jeg fik dog forhandlet mig frem til det halve på grund af lejlighedens beliggenhed og stand. Dernæst skulle der udfærdiges byggetilladelse til de ændringer, der skulle foretages, og da bureaukratiet ikke altid arbejder så hurtigt, som man kunne ønske, var vi nok sommetider lidt foran de besluttende myndigheder. Det gjaldt om at blive færdig til 1. september 1964, som var den seneste dato til at fraflytte den gamle adresse.

Huset, som forretningerne – Portrætatelier og Rejsebureau - flyttede ind i, var et ca. 100 år gammelt hus, som stammede fra den tid, hvor Kongensgade blev forlænget. Det var blevet bygget efter den tids behov, hvor der var et butiklokale med udstillingsvindue ud til gaden og ovenover beboelse for butiksejeren. Der var gennem tiderne foretaget flere til- og ombygninger. Min søn, der var arkitektstuderende, tegnede stregerne til ombygningen. der resulterede i, at den gamle butik kom til at indeholde Rejsebureauet, til højre blev der plads til et lille udstillingsvindue med dør til et smalt butiklokale, hvor en trappe førte op til førstesalen, hvor atelieret blev indrettet.

Det havde været en hård omgang at få det færdigt, og selvom flytningen var overstået, er der altid meget, der skal indrettes, når man tager nye lokaler i brug. I virkeligheden var kombinationen af Rejsebureau og portrætvirksomhed ikke helt tosset. Rejsebureauet har den største travlhed om foråret og sommeren, medens portrætatelieret har mest travlt om efteråret og vinteren. Det viste sig desværre, at ombygningen havde været mere bekostelig end forudset, så for at bringe mig ud af kniben købte OP Rejsebureauets del af huset.

Sidst i oktober blev der tid til en lille ferie, idet min kone og jeg blev inviteret med på en indvielsesflyvning da SAS indsatte et nyt fly på ruten til Californien. Vi benyttede lejligheden til at besøge familie, der boede i Los Angeles.

Muligheden for rejser var et frynsegode ved rejsebureauvirksomhed. Man kunne blive inviteret på studierejser, som arrangeredes af luftfartsselskaberne eller rederier, der ville vise deres skibe frem.

Da vi naturligvis også solgte selskabsrejser, kunne vi, når der var ledige pladser, købe en tur til en meget fordelagtig pris. Vi var bl.a. flere gange med til Mallorca for en pris af et par hundrede kroner incl. hotel.

Fredericia Stifttidendes fotograf fotografierer Jens Juncker-Jensen, der fotografierer en fotograf, der fotograferede en fotograf!

Farvefotografien

I 1960'erne var farvefotografien for alvor begyndt at dukke op. Hos amatørerne var det dog først og fremmest diapositiverne, der vandt indpas. Fremstillingen af farvebilleder var i forhold til den sort hvide proces en indviklet og kompliceret affære. Som faglærer for fotografeleverne på Odense Tekniske skole blev jeg af Agfa inviteret på et ugekursus på fabrikkerne i Düsseldorf. Hjemkommen begyndte jeg at arbejde lidt med farvekopiering, hvor jeg brugte Gustav Teilgaards recepter. Resultatet var ikke særlig opmuntrende, og det var meget omstændeligt og sendrægtigt. Jeg prøvede blandt andet at tage optagelser med studiekameraet med 4 billeder på et 13 x 18 cm negativ, hvor jeg belyste med det almindelige kunstlys, som vi brugte til sorthvid fotografering. Jeg kørte faktisk fast i problemerne, og det blev ikke bedre af, at det var samtidig med Georg Brodmannsagen og flytningen af forretningerne.

Det var først efter flytningen, at jeg igen begyndte at beskæftige mig med farvefotografi. Det stod med det samme klart, at det nok ikke var en god idé at fremkalde farvebillederne selv, da det ville være for tidkrævende. Det ville også være nødvendigt at fotografere på 120 film. Dels var negativerne billigere dels var laboratorierne egentlig ikke gearret til at behandle fladfilm. Det ville også være nødvendigt at anvende elektronlys.

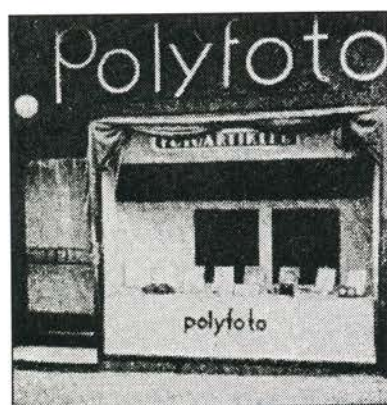
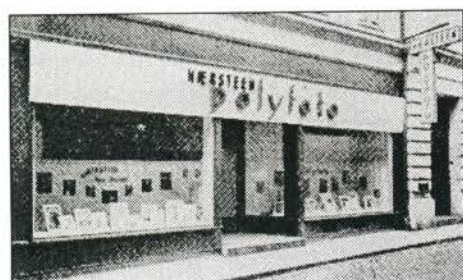
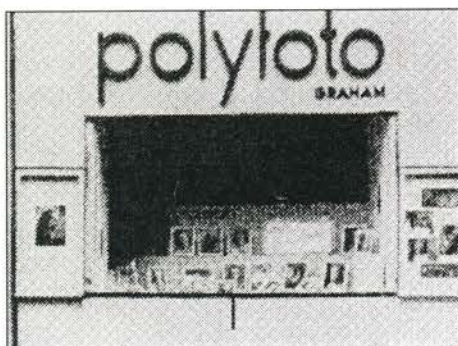
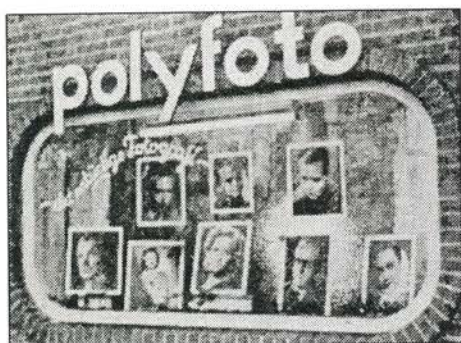
Da jeg altid havde interesseret mig for elektronik, lykkedes det mig at bygge et elektronanlæg, der havde to udladningslamper. Anlægget fungerede egentlig godt, men det havde nogle mangler, navnlig var det for længe om at lade op. Da jeg derefter fandt ud af, at Bowen havde det rette anlæg for mig, købte jeg tre lamper, der hver kunne udlade med 200 watt sek. Alle lamperne

fungerede upåklageligt til jeg ca. 20 år senere lukkede forretningen. Skønsomt havde hver lampe da blinket mindst 50.000 gange eller måske mere! Efter lukningen af Polyfoto stod der flere universalapparater på loftet. Jeg byggede et om, så jeg kunne anvende en rullefilmkassette med 10 billeder, som hver var 6 x 7 cm. Da en kollega i Svendborg, Eivind Jensen, havde oprettet et farvelaboratorium, kunne jeg sende optagelserne ned til ham. Det varede dog ikke længere, end til han fik en stilling på fagskolen i Viborg og måtte lukke sin forretning. Derefter sendte jeg alt mit farvearbejde til H. Bonde-Hansen i Rudme, som havde etableret et professionelt farvelaboratorium. I de næste femten tyve år forespurgtes der mest portrætoptagelser i farve, derefter i slutningen af århundredet begyndte det at blive omvendt. Nu ville kunderne igen have det karakteristiske sort hvide portræt.

Omkring 1980 begyndte antallet af bryllupsoptagelser at stige. I de glade polyfotodage kom brudeparrene naturligvis ikke til os med frimærkebillederne. Men efterhånden som de gamle fotografer i hovedgaderne holdt op, og der ikke kom nye til, kom der flere og flere til mig. De fleste lørdage var der var der fra tre til fem par. Min kone, der ellers ikke deltog i driften af atelieret, trådte nu til som hjælper. Da jeg derfor i 1996 mistede hende, var jeg klar over, at jeg ikke kunne fortsætte på samme måde. Kunderne forespurgte også mere og mere optagelser 'on location', men her sagde jeg fra. Bryllupsbillederne blev fjernet fra udstillingen i vinduet, hvorefter forespørgslerne ophørte. De sidste år var det mest familie billeder, der blev optaget. De fleste efterspurgtes i 'Væg billede' størrelse fra 27 x 34 til 45 x 60 leveret i ramme. Da der på loftet var rigelig plads, havde jeg anskaffet en listeklipper, så jeg i mange år også selv fremstillede de rammer, der solgtes.

OP-rejsebureauet blev omkring 1975 solgt til flyselskabet Sterling Airways, der som bekendt ejedes af Tjæreborg Rejser, der i disse år var på det højeste. Men i flere år skete der ingen forandringer hos mig, udover at der kom ny direktør i selskabet. Efter et par år besluttede jeg imidlertid, at nu kunne det være nok med rejsebureauvirksomheden, som heller aldrig havde været særlig lønsom. Der blev ansat en ny leder, og jeg trak mig tilbage til atelieret på første sal. I en kortere periode måtte jeg dog vikariere, da firmaet kom uoverens med den nyansatte leder.

Kort tid derefter fik jeg besøg af tre personer fra Tjæreborg. Jeg blev orienteret om, at Rejsebureauet OP skulle lukkes, og der skulle åbnes et salgssted for Tjæreborg Rejser i butikken. Da Tjæreborg Rejser derefter åbnede et salgssted for selskabsrejser, var jeg samtidig færdig med rejsebranchen.

Da der i den senere tid er sket forskellige af- og tilgang indenfor Foreningen af Dansk Polyfotoejere, mener vi, det vil være på sin plads at bringe en komplet fortegnelse over vore medlemmer i dag:

Ålborg	hr. Victor Madsen	Bispensgade 8
Århus	hr. K. Hærsteen ☉	Volden 1
Assens	hr. Niels Oluf Lasbo	Kindhestegade 10
Birkerød	hr. Gunnar Brieghel ☉	Hovedgaden 53
Esbjerg	hr. Lothar Fialla ☉	Kongensgade 43
Fåborg	frk. T. Nielsen	Østergade 3
Fredericia	(filial af Vejle)	Gothersgade 15
Frederikssund	hr. Harry Johs. Møller ☉	Jernbanegade 42
Hadsuna	(filial af Hobro)	Storegade 33
Herning	fru Sofie Buemann ☉	Bredgade 35
Hjørring	fru Ellen Overgaard ☉	Østergade 38
Hobro	hr. O. Rønlev ☉	Adelgade 33
Holbæk	fru J. Ingemann Schmidt	Algade 52
Kalundborg	fru E. Rixen ☉	Kordilgade 57
Kerteminde	hr. Holger Hansen ☉	Torvet
Kolding	Tove & Johs. Munkel-Nielsen ☉	Torvegade 2
Storkøbenhavn:		
Ballerup	(filial af Roskilde)	Frederikssundsvej 45
Brønshøj	hr. Ivan Probst ☉	Brønshøjvej 2
Frederiksberg	fru Dolly Køster	Falkoneralle 17
Frederiksberg	fru I. Stamm Knudsen	Peter Bangsvej 65
Hellerup	frk. Inge Bendixen ☉	Strandvej 78
Indre by	(filial af P. Bangsvej)	Gothersgade 28
Indre by	A/S Polyfoto	Frederiksberggade 11
Lyngby	hr. Charles Petersen	Jernbanevej 3 B
Nørrebro	hr. Espen Thorsen	Nørrebrogade 216
Østerbro	frk. Betty Nielsen	Vibenshus Rundd. 2
Lenvig	frk. Charite Rosenstand	Svirrebommen 1
Maribo	hr. N. M. Nielsen	Østergade 2
Middelfart	hr. Kaj Øelund	Algade 75
Nexø	hr. Asger Berghagen	
Nykøbing F.	hr. Erik Hvidt-Christensen ☉	Jernbanegade 20
Nykøbing Sj.	hr. Valdemar Hansen	Grundtvigsvej 2
Næstved	hr. Viggo B. Laursen ☉	Axeltorv 1
Odense	hr. Gunnar Graham ☉	Kongensgade 13
Oxbøl	hr. Arne Jensen ☉	
Præstø	hr. Hans Helweg ☉	
Randers	hr. Børge Reiter ☉	Kirkegade 9
Ringsted	Rasmus Nielsen & Søn ☉	Set. Hansgade 31
Roskilde	hr. L. Kjærulff ☉	Algade 23
Rudkøbing	fru Inge Hartvig ☉	Ørstedsgade 8
Rønne	hr. H. P. Nielsen ☉	Byledsgade 4
Silkeborg	frk. G. Mahler ☉	Vestergade 33
Skanderborg	fru Kamilla Kudsk ☉	Adelgade 70
Skive	herrer Chr. Hadrup & Søn ☉	Nørregade 30
Slagelse	frk. Ebba Pedersen ☉	Gammeltorv 1
Sorø	Fa. Chr. Jørgensen ☉	Storgade 37
	v/ A. & G. Jørgensen	
Struer	hr. Alfred Frandsen ☉	Søndergade 5
Stegø	hr. Wilh. Echwald	Storegade 43
Svendborg	frk. T. Nielsen	Korsgade 2
Sønderborg	hr. Robert Buchard	Jernbanegade 41
Tranebjerg,	Tranebjerg Materialhandel	
Samsø		
Tønder	herrer Ernst & Peder Løkke	Østergade 6
Vaag,		
Færøerne	fru Ellen Dahl ☉	
Vejle	hr. Aage Essemann ☉	Torvegade 22
Viborg	A/S Polyfoto, København	Hjultorvet 1
	(forpagtet af Paul Hadrup, Skive)	
Vordingborg	hr. Jørgen Andersen	Algade 68
Ærøskøbing	fru E. Halmøe Nielsen	Torvet

GRAHAM polyfoto

Kongensgade 13 . Tlf. 7482 . Odense

»Et POLYFOTO til jul er en hjertegave«, siger julemanden . . .

»Et godt fotografi af Dem selv eller Deres børn vil altid blive modtaget med en begejstring af Deres kære. POLYFOTO er derfor den allerbedste julegave.«

★

Det kniber endnu lidt med materialerne, og julen er den travleste tid her hos POLYFOTO. Men vor gode kvalitet skal holdes trods alt. Kom derfor i god tid, hellere i dag end i morgen — og helst om formiddagen.

polyfoto
DET NATURLIGE FOTOGRAF

Kort tid derefter fik jeg besøg af tre personer fra Tjæreborg. Jeg blev orienteret om, at Rejsebureauet OP skulle lukkes, og der skulle åbnes et salgssted for Tjæreborg Rejser i butikken. Da Tjæreborg Rejser derefter åbnede et salgssted for selskabsrejser, var jeg samtidig færdig med rejsebranchen.

Da årtusindskiftet var passeret, kunne jeg mærke, at tiden for pensionering var ved at nærme sig. Omsætningen var ikke alt for god, hvad der ikke var noget at sige til. Det er ikke så let for en 85-årig at holde gnisten oppe, digitalfotograferingen havde banket kraftigt på døren, og varslede at ændringer snart ville indtræffe. Jeg anså det for ganske urealistisk at sælge forretningen. Den type atelier, som jeg havde drevet i mange år, var tiden løbet fra. Da jeg samtidig stod for at skulle gennemgå en operation, besluttede jeg, at nøglen skulle drejes om den 31. juli 2001.

Tilbage stod at rydde lokalerne. Det meste udstyr var gammelt og usælgeligt. Jeg fik dog lidt for mine Bowen flash. Det ene studiekamera havnede på fotomuset i Vandtårnet i Nykøbing F. Gamle borde, reoler, hylder og lignende gik på lossepladsen. Jeg havde fundet ud af, at Stadsarkivet gerne ville have alle negativene både af skuespillerne og optagelserne fra Odense Teater, og da så læsset blev hentet, viste det sig, at man også gerne ville have portrætnegativene fra de sidste femten år med tilhørende kundekartotek. Dem havde jeg ellers regnet med, at jeg ville køre på lossepladsen.

Tilbage var nu kun en stor bunke billeder fra tidligere udstillinger. Det var fortrinsvis billeder af skuespillere og scenebilleder. Dem ville Fotomuseet på Brandts Klædefabrik gerne gemme.

Da jeg efter næsten 60 års virke lukkede portrætatelieret i Kongensgade, var det også på anden måde slut på en epoke. I de først år konkurrerede jeg med mindst 8 fotografer, der alle havde attraktive adresser i bymidten. Jeg var den sidste, der lukkede.

Min ungdoms drøm om at blive filmfotograf gik ikke i opfyldelse, men min mangeårige tilknytning til Odense Teater, hvor jeg kom tæt på teatret og skuespillerne, var ikke en drøm - Polyfoto vil jeg sende tusinder tak i poesi, tak for billeder, som livets skjulte nerve skælver i! •

Gunnar Graham døde den 2. november i år.